

Univerzita Palackého v Olomouci
Filozofická fakulta
Katedra psychologie

**OSOBNOST, ŽIVOTNÍ SPOKOJENOST A VZTAH
K OBORU U STUDENTŮ VYBRANÝCH
HUDEBNÍCH OBORŮ NA KONZERVATOŘI**

PERSONALITY, WELL-BEING AND RELATION
TO THE FIELD OF STUDY IN STUDENTS
OF CHOSEN MUSIC SUBJECTS
ON CONSERVATORY

Bakalářská diplomová práce

Autor: Kateřina Zachová
Vedoucí práce: PhDr. Marie Marečková, Ph.D.

Olomouc
2016

Na tomto místě bych ráda poděkovala těm, díky kterým tato práce mohla vzniknout. Velký dík patří zejména PhDr. Marii Marečkové, Ph.D., za ochotný a trpělivý přístup, podnětné rady a odbornou pomoc při psaní. Dále děkuji Mgr. Lucii Viktorové a PhDr. Danielu Dostálovi, Ph.D., za laskavou pomoc při statistické práci s daty. Děkuji Mgr. Pavlu Zatloukalovi a Mgr. Rajmundu Huráňovi, za nadšený přístup a ochotu, díky které mohla být uskutečněna výzkumná část této práce. Děkuji všem studentům konzervatoří, kteří se do výzkumu zapojili.

Tato práce by nevznikla bez podpory mé rodiny, přátel a blízkých - děkuji za každé povzbudivé slovo, pomoc a trpělivost, které mi byly velkou oporou. Děkuji také Bohu, za všechno.

Prohlášení

Ochrana informací v souladu s ustanovením § 47b zákona o vysokých školách, autorským zákonem a směrnicí rektora k Zadání tématu, odevzdávání a evidence údajů o bakalářské, diplomové, disertační práci a rigorózní práci a způsob jejich zveřejnění. Student odpovídá za to, že veřejná část závěrečné práce je koncipována a strukturována tak, aby podávala úplné informace o cílech závěrečné práce a dosažených výsledcích. Student nebude zveřejňovat v elektronické verzi závěrečné práce plné znění standardizovaných psychodiagnostických metod chráněných autorským zákonem (záznamový arch, test/dotazník, manuál). Plné znění psychodiagnostických metod může být pouze přílohou tištěné verze závěrečné práce. Zveřejnění je možné pouze po dohodě s autorem nebo vydavatelem.

Místopřísežně prohlašuji, že jsem bakalářskou diplomovou práci na téma: "Osobnost, životní spokojenost a vztah k oboru u studentů hudebních oborů na konzervatoři" vypracovala samostatně pod odborným dohledem vedoucí diplomové práce a uvedl/a jsem všechny použité podklady a literaturu.

V Olomouci dne 30. března 2016

Podpis .....

OBSAH

ÚVOD	5
TEORETICKÁ ČÁST	6
1 VYBRANÉ KAPITOLY NA TÉMA OSOBNOST	7
1.1 Uvedení do problematiky osobnosti, základní pojmy a definice	7
1.2 Jedinec v období adolescence	8
1.3 Osobnost adolescenta jako předmět výzkumů v souvislosti s NEO pětifaktorovým osobnostním inventářem	10
1.4 Hudební vlohy, nadání a schopnosti a jejich vývoj jako součást osobnosti	11
1.5 Osobnost hudebníka	13
2 ŽIVOTNÍ SPOKOJENOST	15
2.1 Základní pojmy a definice v oblasti životní spokojenosti	15
2.2 Životní spokojenost u adolescentů v souvislosti se škálami Dotazníku životní spokojenosti	16
2.3 Životní spokojenost hudebníků	18
3 HUDEBNÍK A JEHO VZTAH KE HŘE A K NÁSTROJI	19
3.1 Uvedení do problematiky hry na nástroj	19
3.2 Identita nástroje a hudebníka v jejich vzájemném vztahu	19
3.3 Vtělené poznávání hudby - Embodied music cognition	20
3.4 Hudební nástroj jako přirozené rozšíření hudebníka	21
3.5 Realita vztahu mezi nástrojem a hudebníkem	22
4 DOSAVADNÍ VÝZKUMY	24
4.1 Vztah k nástroji a profesní životní spokojenost	24
4.2 Osobnost hudebníka jako předmět výzkumů	26
EMPIRICKÁ ČÁST	29
5 VÝZKUMNÝ PROBLÉM, CÍLE PRÁCE A HYPOTÉZY	30
6 METODOLOGICKÝ RÁMEC	33

6.1 Původní záměr a skutečnost při sběru dat.....	33
6.2 Typ výzkumu	34
6.3 Metody získávání dat	35
6.4 Metody zpracování a analýzy dat	40
6.5 Etické problémy a způsob jejich řešení	41
7 VÝBĚROVÉ SOUBORY.....	42
7.1 Výběrový soubor dílčího výzkumu A.....	42
7.2 Výběrový soubor dílčího výzkumu B.....	46
8 VÝSLEDKY	48
8.1 Výsledky dílčího výzkumu A	48
8.2 Výsledky dílčího výzkumu B	51
9 DISKUZE	54
10 ZÁVĚRY	57
SOUHRN	58
SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ A LITERATURY	61
ABSTRAKT DIPLOMOVÉ PRÁCE	
PŘÍLOHY	

ÚVOD

Hudba, ač si to ne vždy uvědomujeme, působí v životě každého člověka. Pro někoho nemusí znamenat nic víc než pár oblíbených písniček z rádia, pro jiného však může být životním smyslem a náplní.

Tuto práci lze považovat za jakousi "drobnou sondu" do života studentů vybraných hudebních oborů na konzervatoři, tedy života aktivních muzikantů, těch, pro něž je hudba a skutečnosti s ní spojené nedílnou součástí každodenní reality.

Třebaže osobně konzervatoř nestuduji, hraje hudba v mém životě významnou roli. Ráda vzpomínám na chvíle, kdy nám jako malým dětem rodiče před spaním zpívali, kdy nám tatínek hrával na kytaru nebo kdy mě dědeček učil hrát stupnici na jeho starém harmoniu. Když jsem pak začala sama hrát na klavír a později i na violoncello, jako bych objevila nový svět. Hudba i hra na nástroj jsou pro mě velmi osobní záležitosti a muzikantské prostředí je mi blízké. Proto i téma této práce se mě úzce dotýká. V průběhu její tvorby jsem se na teoretické rovině velmi často setkávala se skutečnostmi, které jsou mi známé i z vlastní zkušenosti.

Práce se zaměřuje například na vybrané osobnostní charakteristiky studentů některých hudebních oborů (konkrétně hudby a zpěvu) na konzervatoři a na odlišnosti těchto charakteristik oproti studentům jiných středních škol. Také se tato práce zabývá vztahem hudebníka k oboru, který studuje, a vztahem k nástroji, na který hraje, a zkoumá, zda tyto vztahy nějakým způsobem souvisí s muzikantovou životní spokojeností.

TEORETICKÁ ČÁST

1 VYBRANÉ KAPITOLY NA TÉMA OSOBNOST

1.1 Uvedení do problematiky osobnosti, základní pojmy a definice

Osobnost - pojem, o kterém bylo v rámci psychologie vytvořeno velké množství teorií. Cílem tohoto oddílu, potažmo celé této kapitoly, není poskytnout výčet těchto teorií a definic v celé jejich šíři. V následující kapitole si představíme vybrané aspekty osobnosti, které se nějakým způsobem dotýkají skupiny, na kterou jsme zaměřili výzkumnou část naší práce. Jedná se o skupinu studentů vybraných hudebních oborů na konzervatoři. Většina členů této skupiny se ocitá ve vývojovém stupni adolescence, a tomuto období bude patřit jeden oddíl této kapitoly. Zároveň se jedná o aktivní hudebníky, čímž tvoří svým způsobem specifickou skupinu jedinců. Hudebnímu nadání, schopnostem a jejich vývoji bude patřit další oddíl, a následně se zaměříme na specifika osobnosti hudebníka.

Ke stručnému vymezení pojmu "osobnost" poslouží definice Hartla a Hartlové (2010, 373): *Osobnost je "celek duševního života člověka; nejvlastnějším znakem je jedinečnost, výlučnost, odlišnost od všech jiných".*

Vlastnosti osobnosti se obvykle dělí na charakter, schopnosti, temperament a zájmy. Vlastnosti charakteru vyjadřují vztah k jiným jedincům, věcem, k práci i k sobě samému. Schopnosti určují úroveň, na které je osoba schopná určité činnosti vykonávat, temperament má vliv na dynamiku, a to zejména v citové oblasti, a zájmy vyjadřují okruh činností, kterými je jedinec mimořádně přitahován (Hartl & Hartlová, 2010).

1.1.1 Pětifaktorový model osobnosti

Nicméně jednu z teorií osobnosti je zde záhodno zmínit. Jedná se o teorii pětifaktorového modelu osobnosti autorů Roberta McCrae a Paula Costy (1999). Zmiňujeme ji zde zejména proto, že je v těsném sepětí s metodou, kterou jsme použili při výzkumu. Pětifaktorová teorie je soudobá verze teorie vlastností, založena na předpokladech, že lidské osoby jsou poznatelné (tzn. osobnost může být řádným předmětem vědeckého zkoumání), racionální (lidé jsou obecně schopni porozumění jak sobě samým, tak ostatním jedincům), variabilní (lidé se jeden od druhého liší psychologicky významnými způsoby) a proaktivní (místo příčiny lidského konání je třeba hledat v člověku) (McCrae & Costa, 1999).

Nyní se budeme krátce věnovat prvkům pětifaktorové teorie. K představení těchto komponent budeme vycházet z překladu a textu Hřebíčkové a Urbánka (2001), kteří stojí za publikací NEO pětifaktorový osobnostní inventář. Jedním z prvků pětifaktorové teorie osobnosti jsou **biologické základy**, tedy např. geny a struktury mozku. Dalším prvkem jsou **bazální tendence** (v podstatě abstraktní psychické potenciály), tedy biologicky podmíněné schopnosti a dispozice, které vyjadřují možnosti a směřování každého člověka. Nejdůležitějšími bazálními tendencemi jsou pro autory teorie osobnostní rysy, které jsou obsažené v pětifaktorovém modelu osobnosti (tj. neuroticismus, extraverte, otevřenost vůči zkušenosti, přívětivost a svědomitost). Konkrétním projevem bazálních tendencí jsou **charakteristiky adaptace**, které zahrnují získané dovednosti, zvyky, postoje a vztahy, jež jsou výsledkem interakce mezi jedincem a jeho prostředím. **Sebepojetí**, další prvek systému, obsahuje znalosti jedince o sobě, jeho sebehodnocení i pohled na sebe sama. **Objektivní biografie** zahrnuje ty podstatné události, které člověk prožil, o nichž celý svůj život přemýšlel a mluvil (McCrae & Costa, 1996; 1999, in Hřebíčková & Urbánek, 2001). *"Vnější vlivy představují vlivy vývojové, běžné situace na obecné a specifické situační úrovni. Dynamické procesy zprostředkovávají fungování celého modelu, ukazují na vývojové trendy, změny, dynamickou rovnováhu a vysvětlují naše chování* (McCrae & Costa, 1996; 1999, in Hřebíčková & Urbánek, 2001, 17).

Pětifaktorová teorie vysvětluje fungování osobnosti jako činnost univerzálního osobnostního systému, s definovanými kategoriemi proměnných a třídami dynamických procesů, mezi kterými existuje příčinný vztah. Pět osobnostních faktorů - neuroticismus, extraverte, otevřenost (vůči zkušenosti), přívětivost a svědomitost formuje podstatné jádro tohoto systému (McCrae & Costa, 1999). Pro detailnější popis jednotlivých osobnostních dimenzí (neuroticismus, extraverte, otevřenost vůči zkušenosti, přívětivost a svědomitost), které jsou zjišťovány NEO pětifaktorovým osobnostním inventářem (Hřebíčková & Urbánek, 2001) viz **příloha č. 2**.

1.2 Jedinec v období adolescence

V této části se budeme věnovat vývojovému stupni adolescence (dospívání). Podle Vágnerové (2012) do tohoto období spadají jedinci ve věku 10 - 20 let, Langmeier a Krejčířová (2006) stanovují dolní hranici období dospívání na 11 - 12 let a horní hranici na přibližně 20 - 22 let.

Jak uvádí Vágnerová (2012), ve všech oblastech osobnosti dochází ke komplexní proměně - v rovině tělesné, psychické i sociální. Za mnohými změnami stojí primárně biologické faktory, ty jsou však významně ovlivňovány psychickými a sociálními faktory. *"Je to období hledání a přehodnocování, v němž má jedinec zvládnout vlastní proměnu, dosáhnout přijatelného sociálního postavení a vytvořit si subjektivně uspokojivou, zralejší formu vlastní identity"* (Vágnerová, 2012, 367).

Langmeier a Krejčířová (2006) dělí dospívání na dvě fáze, a to na období **pubescence** (11 - 15 let) a **adolescence** (zhruba 15 - 22 let). Vágnerová (2012) také dělí dospívání na dvě fáze, s podobným věkovým rozmezím, a to **ranou adolescenci** (11 - 15 let) a **pozdní adolescenci** (15 - 20 let), obě s určitou individuální variabilitou.

V období rané adolescence dle Vágnerové (2012) je nejnápadnější změnou tělesné dospívání, které se pojí s pohlavním dozríváním. Dochází také ke změně způsobu myšlení, kdy se rozvíjí abstraktní uvažování. Hormonální proměny podporují změny emočního prožívání. Začíná také proces osamostatňování z vázanosti na rodiče, jedinec se ztotožňuje se svými vrstevníky. Důležitým předělem v sociální oblasti je ukončení povinné školní docházky (v 15 letech) a rozlišení následného profesního směřování, které má vliv na budoucí sociální postavení adolescentů.

Pozdní adolescence je z biologického pohledu omezena pohlavním dozráním, je obdobím, ve kterém dochází ke komplexnější psychosociální proměně jedince - mění se jeho osobnost i společenské pozice. Významným sociálním předělem je ukončení přípravy na budoucí profesi, po které následuje nástup do zaměstnání či další studium. S těmito možnostmi se pojí i dosažení ekonomické samostatnosti, které dosahují nejdříve jedinci dělnických profesí a nejpозději vysokoškoláci. V období pozdní adolescence se ukončuje proces osamostatnění od rodičů a vztahy s nimi se zklidňují a stabilizují. Dochází k rozvoji vztahů s vrstevníky, a to zejména v oblasti partnerství. Jak uvádí Langmeier a Krejčířová (2006), erotické vztahy v tomto věkovém období začínají být častější a hlubší. Také dochází k zásadním změnám v sebepojetí.

Dosažení 18 let je dle Vágnerové (2012) důležitým sociálním mezníkem dospělosti - z právního hlediska získává člověk možnost svobodně se rozhodovat, ale zároveň za své jednání již nese plnou zodpovědnost.

1.3 Osobnost adolescenta jako předmět výzkumů v souvislosti s NEO pětifaktorovým osobnostním inventářem

V této části si představíme některé výzkumy a zjištění týkající se NEO pětifaktorového osobnostního inventáře (Hřebíčková & Urbánek, 2001) a adolescentů z České republiky. Jak uvádí Hřebíčková a Urbánek (2001), české normy pro tuto metodu byly vytvořeny pro dvě věkové skupiny, a to 15 - 21 let a 22 - 75 let. Mezi těmito dvěma skupinami existují statisticky významné rozdíly na škálách přívětivosti a svědomitosti - starší respondenti na těchto škálách v průměru dosahovali vyšších skóre než respondenti z věkové skupiny v rozmezí 15 - 21 let. Co se týká rozdílů s ohledem na pohlaví, v souboru všech respondentů (bez věkového rozlišení) existují mezi škálami inventáře a pohlavím statisticky významné vztahy - na všech pěti škálách skórují ženy výše než muži. Tyto rozdíly bez výhrad platí pro soubor mladších respondentů. Ve shodě s tímto tvrzením uvádí Hřebíčková (2001, 54), že *"dívky si ve srovnání s chlapci přisuzují vyšší míru pěti obecných charakteristik osobnosti"*. U skupiny 22 - 75 let se pak statisticky významné rozdíly mezi muži a ženami týkají pouze škál přívětivosti a svědomitosti (ženy na těchto škálách skórují výše). Další významnější rozdíl z věkového hlediska existuje u žen v průměrech na škále neuroticismu - ženy z věkové skupiny 15 - 21 let se hodnotí jako více neurotické než starší respondentky (Hřebíčková & Urbánek, 2001).

Dále uvedeme zjištění některých výzkumů zaměřujících se na adolescenty, při kterých byl používán NEO pětifaktorový osobnostní inventář.

Doleželová (2010) zkoumala pět osobnostních dimenzí u adolescentů v souvislosti se zvládáním stresu. S pasivními styly zvládání (jako např. podlehnutí či vyhýbání se problému) vykazovala pozitivní souvislost škála neuroticismu, zatímco s aktivním a komplexním zvládáním pozitivně korelovaly dimenze otevřenost vůči zkušenosti, přívětivost a svědomitost. Rajsiglová (2013) se ve své práci zaměřené na adolescenty mimo jiné zabývala vztahem pěti osobnostních dimenzí k antisociálnímu chování a zjistila, že s antisociálním chováním v rámci souboru adolescentů nejtěsněji souvisí dimenze přívětivosti, otevřenosti vůči zkušenosti a svědomitosti (dle výsledků existuje mezi antisociálním chováním a těmito třemi dimenzemi negativní korelace).

Schottnerová (2013) zkoumala souvislost mezi osobním smyslem života a osobnostními charakteristikami adolescentů. Zjistila, že mezi všemi dimenzemi pětifaktorového modelu osobnosti kromě neuroticismu existují statisticky významné

pozitivní korelace. Mezi neuroticismem a osobním smyslem života byla zjištěna statisticky významná negativní souvislost.

1.4 Hudební vlohy, nadání a schopnosti a jejich vývoj jako součást osobnosti

V této části se budeme věnovat hudebním vlohám, nadání a schopnostem jedince. Nejprve se však krátce zmíníme o pojmu **hudebnost**. Jak uvádí Sedlák a Váňová (2013), tento pojem je jak v odborné literatuře, tak v běžné řeči zaměňován či ztotožňován například s pojmy jako muzikálnost, hudební nadání či schopnosti nebo zájem o hudbu. V pojetí Sedláka a Váňové (2013) je hudebnost považována za "*psychologickou kategorii, která se váže k osobnosti jedince a k jeho hudebnímu vývoji*" (Sedlák & Váňová, 2013, 81). Dle Milana Holase (2013) v sobě hudebnost zahrnuje "*schopnosti emocionálního prožitku při vnímání hudby*" či "*schopnosti samostatného učení a tvořivého osvojování hudby*" (Holase, 2013, 31). S hudebností také souvisí **vztah člověka k hudbě**. Jak uvádí Sedlák a Váňová (2013), vztah jedince k hudbě se odráží v řadě příbuzných pojmů (jako hudební zájmy, postoje, preference), které jsou dynamizujícími složkami hudebnosti člověka. Na tyto složky lze nahlížet jak z psychologického, tak ze sociologického hlediska. Psychologické hledisko klade důraz například na vliv vnitřního světa jedince, zatímco sociologické hledisko zvažuje spíše vliv prostředí (např. vrstevníků, rodiny).

Nyní se zaměříme na hudební vlohy, nadání a schopnosti a na jejich vzájemné odlišnosti a souvislosti. Zatímco **hudební vlohy** jsou kategorií vrozenou, **hudební schopnosti, dovednosti a návyky** se řadí do kategorie psychologicko-sociální, získávané v průběhu života. **Hudební vlohy** mají základ v anatomických a psychofyzilogických kvalitách mozku, v nervové soustavě a také sluchovém a pohybovém analyzátoru. Jsou základem emocionální citlivosti k hudbě, způsobu hudebního vnímání i celkového vztahu k hudbě. Výrazné hudební vlohy se mnohdy projevují již v raném dětství a běžně jsou označovány jako **hudební nadání** (Sedlák & Váňová, 2013). Holas (2013) považuje hudební nadání za "*kvalitativně vyšší projev hudebnosti*", jedná se o "*specifický komplex předpokladů k hudebním činnostem na vyšší úrovni*" (Holase, 2013, 32).

Vlohy jakožto potenciální možnosti se mohou za příznivých vnějších podmínek přeměnit v **hudební schopnost** - reálný předpoklad hudebního projevu. V hudební schopnosti se pojí jak skutečnosti vrozené, tak získané výchovou (Sedlák & Váňová, 2013). Sloboda (2005) zastává názor, že vnitřní předpoklady pro to stát se hudebníky má

v sobě většina lidí, a pokud tuto schopnost nerozvinou, na vině jsou dle něj spíše jiné faktory než nedostatek předpokládaného talentu.

Jak dále uvádí Sedlák a Váňová (2013), hudební schopnosti spadají do kategorie speciálních schopností (podobně jako např. schopnosti matematické). Jsou považovány za psychické struktury a vlastnosti odpovídající požadavkům hudebních činností a zajišťující jejich přirozenou úspěšnost. (Sedlák & Váňová, 2013).

Co se týká hudebních dovedností a návyků, **hudební dovednost** lze definovat jako *"cvikem a učením získanou způsobilost vykonávat úspěšně hudební činnost"* (Sedlák & Váňová, 2013, 71). Hudební dovednost může být chápána jen jako určitý jednotlivý motorický úkon (např. provedení určitého prstokladu), nebo širěji - v širším pojetí je předpokládána struktura dílčích myšlenkových úkonů nebo tělesných pohybů, a příkladem dovednosti v tomto pojetí je např. instrumentace hudební skladby. Jako **návyk** je označována zautomatizovaná dovednost (Sedlák & Váňová, 2013).

Hudební vývoj ve věku 15 - 20 let

V této kapitole se budeme zabývat změnami, které jsou v období adolescence důležité z hlediska hudebního vývoje. Jak uvádí Sedlák a Váňová (2013), z hlediska fyziologických změn se v adolescenci ustaluje konečná poloha, výška i barva hlasu. Změnami v psychických strukturách a funkcích dochází k zesílení intelektuálních složek a je umožněno abstraktní myšlení, jedinec také získává širší rozhled, nabývá životních i hudebních zkušeností. Tím je zároveň zesílena hloubka prožitku - ten na rozdíl od dřívějšího období není sycen pouze emocionálními faktory, ale vlivem strukturovaného vnímání a pochopení hudební informace obsahuje rovněž složky rozumové. V hudbě se odráží také intenzivní citový život adolescentů - hudba je může podněcovat a naplňovat i erotickými pocity. Kreativní pokusy (hudební, výtvarné...) v tomto období již dostávají vyhraněnější podobu než v období pubescence, a jsou soustředěny většinou již do jednoho druhu umění. U jedinců, kteří se chtějí hudbě věnovat v rámci své budoucí profese a jsou studenty odborných hudebních škol, je vlivem soustředěné práce zdokonalována interpretační nebo kompoziční technika. Také se současně ukazuje pravděpodobná horní mez interpretačních a skladatelských možností mladého hudebníka (Sedlák & Váňová, 2013).

Rozvoj hudebních dovedností v rámci studia na konzervatoři

Na závěr kapitoly zabývající hudebním nadáním a vývojem se budeme krátce věnovat specifikům studia na konzervatoři, neboť toto studium s rozvíjením hudebních složek může souviset. V rámci této práce považujeme za nezbytné alespoň v základních obrysech vzdělávání na konzervatoři představit, neboť se bezprostředně týká výběrových souborů, se kterými jsme pracovali při výzkumné činnosti.

Dle §86 školského zákona (2004) "*vzdělávání v konzervatoři rozvíjí znalosti, dovednosti a další schopnosti žáka získané v základním a v základním uměleckém vzdělávání, poskytuje všeobecné vzdělání a připravuje žáky pro výkon náročných uměleckých nebo uměleckých a umělecko-pedagogických činností v oborech hudba, tanec, zpěv a hudebně dramatické umění*". Jak je ve školském zákoně (2004) uvedeno dále, na základě studia na konzervatoři může jedinec dosáhnout středního vzdělání zakončeného maturitní zkouškou či vyššího odborného vzdělání zakončeného absolutoriem.

V této bakalářské práci se zaměřujeme na ty studenty konzervatoře, jejichž obory studia jsou hudba a zpěv. Jedná se o obory, které bezprostředně souvisí s hudbou jako takovou, v textu o nich proto bude pojednáváno jako o "hudebních oborech konzervatoře".

1.5 Osobnost hudebníka

Na úvod této kapitoly krátce představíme samotný pojem "hudebník". Dle internetového slovníku současné češtiny (2015) je hudebníkem "člověk hrající na hudební nástroj" či "člověk s hudebním nadáním". V následujícím textu bude tento pojem používán v obou zmiňovaných významech. "Hudebníky" budeme v souladu s výše uvedeným nazývat jak ty, kteří hrají na určitý hudební nástroj, tak zpěváky, neboť u obojího je předpokladem právě hudební nadání; jak instrumentální hudebníci, tak zpěváci s hudbou také přímo pracují, proto se označení "hudebník" jeví jako příznačné pro obě skupiny.

Jak uvádí Woody (1999), být hudebníkem je komplexní záležitostí a volba toho, že se člověk hudebníkem stane, nemůže být prisuzována pouze osobnostním faktorům samotným. Jako každá volba povolání, i skutečnost, že se člověk stane hudebníkem, je reprezentována směsí genetické a biologické výbavy se sociálními a emocionálními posíleními, které člověk během života přijímá. Výzkumy ohledně mnohých možných osobnostních charakteristik hudebníků se mnohdy podporují, avšak také jsou v rozporu. Přinášejí pouze nepatrnou empirickou podporu pro domněnku, že existují nějaké osobnostní charakteristiky, které jsou pro hudebníky jedinečné. Na otázku, zda má hudebník specifické osobnostní charakteristiky, je odpověď "pravděpodobně ano".

Z dostupných výzkumů je však nemožné určit konkrétní soubor faktorů - není známo, jaké konkrétní osobnostní kvality (pokud vůbec nějaké) jsou podstatné pro to, aby byl člověk hudebníkem (Woody, 1999)

Když se uváží pracný způsob získávání hudebních schopností, (a to i pro ty, kteří jsou obdařeni "talentem od Boha"), a stále nejistá kariéra v hudební oblasti, je zjevné, že u hudebníků jsou mimořádné psychologické charakteristiky nezbytné (Woody, 1999).

Dle Woodyho (1999) je hudebníkům z osobnostních charakteristik často přisuzována křehkost, zranitelnost a ženskost, což není nutně negativní kvalita - sklon ke zvýšené citlivosti může být pro hudebníka jak nevýhodou, tak výhodou. Hudební kompozice i například vystoupení vyžadují vysoký stupeň osobní "průhlednosti" - hudebník musí být ochoten ukázat svou tvořivou i technickou kapacitu a riskovat hodnocení i potenciální odmítnutí ze strany posluchače. Negativním aspektem zvýšené citlivosti je, že může vést k nezdravé intoleranci mezi sebou samým a hudebnictvím, což může mít za následek emoční narušení, které ohrožuje kreativní procesy. Vzhledem k tomu, že hudba je (komunikačním) kanálem mezi vystupujícím a posluchačem, hudebník musí být schopný podporovat efektivní interpersonální komunikaci, která zahrnuje například vzájemné empatické porozumění.

Co se týká osobnosti hudebníka či jiného umělce, dle Marchant-Haycoxové a Wilsona (1992) stále zůstává nezodpovězena otázka příčiny a následku - není známo, do jaké míry jedinci tíhnou ke své specializaci v rámci múzických umění kvůli jejich osobnosti, do jaké míry jim jejich osobnost v rámci jejich povolání umožňuje "přežít" a do jaké míry je jejich osobnost ovlivňována následkem zkušenosti s touto profesí. Jak uvádějí autoři, pravděpodobně je kousek pravdy v každém z těchto tří tvrzení.

2 ŽIVOTNÍ SPOKOJENOST

2.1 Základní pojmy a definice v oblasti životní spokojenosti

Vzhledem k zaměření výzkumné části této bakalářské práce se v následující kapitole budeme věnovat pojmu "**životní spokojenost**". Domníváme se, že definovat životní spokojenost je obtížný úkol, neboť existuje mnoho faktorů, které do této skutečnosti zasahují. Představíme zde některé pojmy, které se s životní spokojeností pojí nebo jsou její součástí.

Spokojenost jako takovou definují Hartl a Hartlová (2010, 544) jako "*příjemný pocit z dobrých vztahů a dobře vykonané činnosti*".

V rámci anglického jazyka je životní spokojenost často považována za ekvivalent subjektivního zdravotního stavu (**subjective well-being**) (Fahrenberg, Myrtek, Schumacher, & Brähler, 2001).

U subjektivního well-beingu lze rozlišovat 4 rozměry:

- 1) **Životní spokojenost (kongruence)** - tento rozměr je vnímán jako životní spokojenost podmíněná tím, že jedinec plní své životní cíle, po nichž touží. Jedná se o kognitivní komponentu subjektivního zdravotního stavu.
- 2) **Štěstí** - je vztahováno k dlouhodobému pozitivnímu afektivnímu stavu jedince. Jedná se o časově rozšířenou afektivní komponentu subjektivního dobrého zdraví.
- 3) **Pozitivní afekt** - pocit radosti, který je přechodný. V tomto případě mluvíme o pozitivní afektivní komponentě.
- 4) **Negativní afekt** - pocit strachu, deprese, starostí, který je taktéž přechodný. Na rozdíl od předchozí složky se v tomto případě jedná o negativní afektivní komponentu.

Tyto rozměry spolu vzájemně korelují, a pokud bychom je podrobili faktorové analýze druhého řádu, získáme faktor "subjektivní dobrý zdravotní stav" (Lawrence & Liang, 1988; Pavot, Diener, Colvin, & Sandvik, 1991, in Fahrenberg et al., 2001).

Kebza a Šolcová (2003) jako možný český ekvivalent anglosaskému výrazu well-being navrhují pojem **osobní pohoda**.

Další výraz, který se používá v souvislosti s životní spokojeností, je **kvalita života** (Fahrenberg et al., 2001).

Světová zdravotnická organizace WHO (2014) dává well-being do souvislosti s mentálním zdravím i zdravím obecně. Mentální zdraví definuje jako stav well-beingu, ve kterém si každý jedinec uvědomuje svůj vlastní potenciál, dokáže zacházet s běžnými

životními stresy, dokáže plodně a produktivně pracovat a je schopný se podílet na fungování své komunity. Zdraví obecně je pak označováno jako stav kompletního fyzického, mentálního a sociálního well-beingu, nikoli pouze jako stav nepřítomnosti nemoci nebo postižení.

Hamplová (2004) se ve své knize zabývá pojmy životní spokojenost, štěstí a subjektivní blaho. Uvádí, že ač můžeme v definicích životní spokojenosti, štěstí a subjektivního či psychologického blaha najít značné rozdíly, ve většině najdeme i společný prvek, a to zdůrazňovanou **subjektivitu hodnocení**, kterou komentuje tak, že *lidé jsou spokojeni tehdy, pokud se tak cítí nebo pokud o sobě říkají, že se tak cítí* (Hamplová, 2004, 13). Ve svém textu životní spokojenost a štěstí chápe jako subjektivní kategorii, tedy - *lidé jsou šťastní a spokojeni, pokud to o sobě říkají* (Hamplová, 2004, 13).

V praktické části této práce budeme používat pojem životní spokojenost mimo jiné v souvislosti s Dotazníkem životní spokojenosti. Jak uvádějí jeho autoři (Fahrenberg et al., 2001), koncepci životní spokojenosti lze považovat za nedostatečně definovanou. Pojmy životní spokojenost, subjektivní dobré zdraví (subjective well-being) a kvalita života se často zaměňují. Panuje však jednotný názor, že kognitivní a afektivní složky všech životních oblastí (jako např. zdraví či sociální vztahy) mohou k životní spokojenosti přispívat (Fahrenberg et al., 2001). Pokud budeme na následujících řádcích hovořit o empirických výzkumech, které s tímto tématem souvisejí, budeme používat výrazy, jež v daném kontextu použili sami autoři těchto výzkumů.

2.2 Životní spokojenost u adolescentů v souvislosti se škálami Dotazníku životní spokojenosti

V praktické části této bakalářské práce se zabýváme souvislostí mezi životní spokojeností a vztahem k nástroji. Pro účely zkoumání této souvislosti jsme použili Dotazník životní spokojenosti (Fahrenberg et al., 2001), který jsme upravili tak, aby odpovídal potřebám výzkumu. Abychom teoretickou částí této práce maximálně podpořili část empirickou, budeme se v následujícím oddíle věnovat pouze těm aspektům životní spokojenosti, které lze vzhledem k této bakalářské práci považovat za relevantní.

Nyní se tedy zaměříme na **životní spokojenost adolescentů** v rámci České republiky, neboť této skupině odpovídá i většina našeho výběrového souboru, a to v souvislosti s vybranými skutečnostmi obsaženými v použitém dotazníku životní

spokojenosti (tzn. např. studium a budoucí zaměstnání, finanční situace, volný čas, vztah k vlastní osobě, partnerské vztahy a sexualita a vztahy k přátelům, známým a příbuzným). Představíme si některé výzkumy, které se těmito tématy zabývaly.

Životní spokojenost u adolescentů pomocí upraveného dotazníku životní spokojenosti zkoumala Sikorová (2013). Její výzkumný soubor tvořilo 183 respondentů, dívek i chlapců ze čtvrtých ročníků středních škol (všeobecného gymnázia a odborného učiliště) v Moravskoslezském kraji. Nejvíce spokojeni byli respondenti v oblasti přátel a volného času, nejmenší spokojenost vykazovali v oblasti školy a rodiny. Co se týká finanční situace, studenti středního odborného učiliště vykazovali menší spokojenost než respondenti z gymnázia. Podobně tomu bylo i v oblasti rodiny.

Další výzkum související s životní spokojeností adolescentů provedli mezi 921 patnáctiletými českými žáky Kožený, Csémy a Tišanská (2007). *"Primárním cílem studie byl test hypotézy předpokládající vliv emocionální opory/blízkosti a rodinné koheze na vztah mezi životní spokojeností, somatickými/psychickými potížemi a adaptací na školní prostředí"* (Kožený et al., 2007, 237). Jak u dívek, tak u chlapců byly zjištěny *"statisticky významné celkové efekty emocionální opory a rodinné koheze na životní spokojenost, a rodinné koheze na adaptaci na školní prostředí. Zdá se však, že míra vnímané emocionální opory má výraznější vliv na pocit životní spokojenosti u dívek a rovněž adaptace na školu by mohla být u nich výraznějším zdrojem somatických/psychických problémů ve srovnání s chlapci."* (Kožený et al., 2007, 237).

Výsledky pilotní studie ELSPAC, zabývající se vztahem mezi vnímanou sociální oporou a životní spokojeností, sebehodnocením a osobností u patnáctiletých adolescentů ukazují, že celková sociální opora kladně koreluje s životní spokojeností jak u dívek, tak u chlapců (Snopek & Hublová, 2008).

Výsledky výzkumu, který se zabýval rodovými rozdíly v rámci problematiky osobnostních korelátů životní spokojenosti a sebehodnocení u adolescentů (Snopek, Hublová, Blatný, & Jelínek, 2011), ukazují, že v sebehodnocení chlapci skórovali výše než dívky, avšak u životní spokojenosti průkazné rozdíly z hlediska pohlaví nalezeny nebyly.

2.3 Životní spokojenost hudebníků

V následujících řádcích představíme vybraná zjištění, která se týkají životní spokojenosti/well-beingu hudebníků, neboť stejně tak, jako valná většina účastníků našeho výzkumu spadala do kategorie "adolescenti", zároveň všechny tyto účastníky, jakožto studenty hudebních oborů konzervatoře, můžeme zařadit do kategorie "hudebníci". Tentokrát však budeme pojednávat o hudebnících různých věkových kategorií i různých národností, neboť výzkum mezi hudebníky - adolescenty v rámci České republiky dle našeho zjištění zatím proveden nebyl.

Psychologickým well-beingem se v rámci průřezové populační studie mezi orchestrálními hudebníky zabývali Kenny, Driscoll a Ackermann (2014). Jejich výběrový soubor tvořilo 377 hudebníků z celkem osmi profesionálních orchestrů z Austrálie. V rámci této studie zjistili následující: ženy-hudebnice vykazovaly signifikantně vyšší úzkostnost, úzkost z hudebního vystoupení, sociální úzkost a ostatní formy úzkosti a deprese než hudebníci-muži. Nejmladší hudebníci (věkem do 30 let) byli signifikantně více úzkostní ve srovnání s nejstaršími hudebníky (věkem nad 51 let). Úzkostí z hudebního vystoupení byly nejvíce ovlivněny nejmladší ženy. 33% hudebníků pravděpodobně splňuje kritéria pro diagnózu sociální fobie. 22% odpovídalo kladně v dotazníkovém screeningu ohledně posttraumatické stresové poruchy. 32% dotazovaných vykazovalo obraz deprese.

Jak uvádí autoři (Kenny et al., 2014), signifikantní počet hudebníků pil více alkoholu, než bylo stanoveno národním zdravotnickým a medicínským výzkumným koncilím v "alkoholovém průvodci" (za "zdravou normu" v něm uvedenou lze považovat 1-2 standardní nápoje (tedy např. 1-2 dcl vína/den) ("Alcohol guidelines: reducing the health risks", 2015). Tato studie zjistila významný vzorec úzkosti, deprese a zdravotních návyků, kterému by měla být v rámci této skupiny zaměstnanců věnována pozornost, a to například v otázce ochrany zdraví při práci (Kenny et al., 2014).

Jiný výzkum, který taktéž souvisí s psychologickým well-beingem a hudebníky, realizovali Pérez-Aldeguer & Leganés (2014). Účelem studie bylo prozkoumat rozdíly v psychologickém well-beingu mezi amatérskými zpěváky ve sboru a těmi, kteří ve sboru nezpívají, a to u starších dospělých. Výzkumu se účastnilo 496 žen a mužů ve věku 64-78 let. Respondenti byli rozděleni do dvou skupin, podle toho, jestli byli aktivní v nějakém sboru, nebo ne. Výsledky mimo jiné ukázaly, že skupina těch, kteří zpívali ve sboru (jak muži, tak ženy), vykazovala vyšší průměr ve skóre psychologického well-beingu než skupina "nezpěváků".

3 HUDEBNÍK A JEHO VZTAH KE HŘE A K NÁSTROJI

3.1 Uvedení do problematiky hry na nástroj

Tato kapitola se zabývá vztahem hudebníka k nástroji i ke hře samotné. Aby byl vymezen úhel pohledu, ze kterého je na tuto kapitolu nahlíženo, následujících pár řádků bude sloužit jako krátké uvedení do této problematiky.

Hudba, hudebník a nástroj - tři skutečnosti, které spolu mohou velmi úzce souviset. Jak uvádí Echard (2006), tělo může podléhat nástroji a hudbě, dlouhými roky cvičení být přetvářeno do stavu dokonalé shody. Také však hudební nástroje mohou podléhat hudbě a lidskému tělu. Jsou navrhovány, zdokonalovány a vyráběny tak, aby uspokojovaly estetické požadavky a biomechanické potřeby lidského těla. A nebo obojí (jak lidské tělo, tak hudební nástroj) mohou podléhat hudbě, a stejně tak hudba svým způsobem podléhá nástroji a lidskému tělu. Jak uvádí Kulka (2008, 262), *"hudební řeč využívá jako základní materiální substrát zvuk"*. A dle Echarda (2006) je hudební nástroj prostředek, díky kterému se hudba jako zvuk může uskutečňovat. V okamžiku hry/hudebního vystoupení nástroj určuje hudbu jako zvukovou jednotku, a onu hudbu tak zároveň jak omezuje, tak zintenzivňuje. Hudba je nástrojem omezována v tom smyslu, že každé konkrétní vystoupení/provedení vylučuje mnoho jiných možností. Hudbu však nástroj také zintenzivňuje, neboť vytváří zvuk jako intenzivní zážitek.

3.2 Identita nástroje a hudebníka v jejich vzájemném vztahu

Nyní se podíváme blíže na problematiku vztahu mezi nástrojem a hudebníkem. Nástroje jsou, jak uvádíme výše, obvykle navrhovány pro nepřetržitou činnost, která bude uskutečňována člověkem. Ten, který hudbu "provádí", se zapojuje do stálé interakce s nástrojem, a výsledné zvuky jsou nepřetržitě generovány skrze tuto interakci. Nástroj uskutečňuje hudbu jako zvuk, a stejně tak činí i hudebník. Konkrétní místo, kde k tomuto uskutečnění dochází, je hudebníkovovo tělo. To nás přivádí k dalšímu styčnému bodu v rámci myšlenek o nástroji a hudebníkovi. Kromě toho, že hudební nástroj je prostředkem, který umožňuje uskutečnění hudby jako zvuku, je hudební nástroj také prostředkem, díky kterému se ze subjektu - lidské osoby - stává hudebník. Hudebník ve své podstatě hudebníka nemůže existovat dříve než jeho nástroje - stává se a zůstává hudebníkem pouze prostřednictvím dlouhodobého vztahu, který se uskutečňuje mezi ním a jeho nástroji (Echard, 2006).

V tomto vztahu se také vyskytují dvě tendence: Na jedné straně se objevuje *sjednocení* lidského subjektu a nástroje, na druhou stranu však zůstává mezi nimi zásadní rozdíl. I v případě zpěváků, kdy je hlas často nazýván nástrojem, se jedná o dvě odlišné skutečnosti (zpěvák jako osoba - self a zpěvák jako nástroj), které mohou být uchovávány ve spojení pouze skrze určité úsilí. Případ všech instrumentálních hudebníků (včetně zpěváků) je příkladem disjunktivní syntézy, tedy kombinace rozdílných subjektů (v našem případě hudebníka a nástroje) do celku, který ale neodstraňuje, nepřehlíží jejich vzájemný rozdíl (Echard, 2006).

3.3 Vtělené poznávání hudby - Embodied music cognition

Zásadním konceptem pro oblast vztahu mezi hudebníkem a jeho nástrojem je pojetí Marca Lemana (2008). Jeho přístup se zakládá na hypotéze o povaze hudební komunikace. O hudební komunikaci se předpokládá, že je zakořeněna ve zvláštním, specifickém vztahu mezi hudební zkušeností (lidská mysl) a zvukovou energií (hmota, "fyzično"). V tomto vztahu mysl a hmota může být na lidské tělo nahlíženo jako na biologicky projektovaného prostředníka, který převádí fyzikální energii do úrovně významů orientovaných na činnost, do mentální úrovně, ve které zážitky, hodnoty a záměry formují základní komponenty hudebního významu. Celý proces je také zvrtný: Lidské tělo převádí myšlenku nebo mentální reprezentaci do materiální či energetické formy. Tento dvoucestný proces zprostředkování je omezován převážně tělesnými pohyby, o kterých se předpokládá, že hrají centrální roli ve všech hudebních aktivitách. Přístup "vtěleného poznání hudby" předpokládá, že (hudební) mysl je výsledkem právě této "vtělené" interakce s hudbou. Tento přístup může být považován za rozšíření či alternativu ke klasickému ("nevtělenému") přístupu poznávání hudby (Leman, 2008).

Například ovládání hudebního nástroje dle Lemana (2008) znamená, že nástroj tvoří část lidského těla takovým způsobem, že hudebníkova pozornost může být spíše než na technické záležitosti spojené se zacházením s nástrojem zaměřena na hudební cíl. Na Lemanův koncept "vtěleného poznávání hudby" navazují i další práce, které zde zmíníme následně.

3.4 Hudební nástroj jako přirozené rozšíření hudebníka

Hudební nástroj jako přirozené rozšíření lidského těla představují ve své studii Nijs, Lessafre a Leman (2009). Lidské tělo je dle autorů považováno za nejpřirozenějšího prostředníka mezi subjektivní zkušeností a fyzikální realitou. Nijs et al. (2009) uvádí, že symbióza mezi hudebníkem a hudebním nástrojem vyplývá z rostoucí integrace těch pohybů, které jsou spojeny se hrou na nástroj a s interpretací hudby, do koherentního celku, který je kompatibilní s tělem hudebníka a s pohybovým repertoárem jeho každodenního života. Hudební nástroj se na základě určitých procesů stane součástí těla a funguje jako stálé pozadí každé zkušenosti člověka, což vede k tomu, že již není překážkou "vtělené" interakci s hudbou. Stane se přirozeným rozšířením hudebníka, a tak dovoluje spontánní tělesné vyjádření hudby.

Jacobs (2012) výstižně konstatuje, že pokud je cílem člověka stát se jedním s hudbou, pomůže mu k tomu skutečnost, když se nejprve sjednotí se svým nástrojem.

3.4.1 Flow jako základ pocitu sjednocení s nástrojem

Hudebníkovo intuitivní porozumění tomu, že je sjednocen se svým nástrojem, je dle Nijse et al. (2009) založeno ve specifickém subjektivním zážitku, často označovaném jako zážitek flow. Flow je stavem "totální angažovanosti, účasti". Je to stav, ve kterém jsou lidé tolik angažováni do určité činnosti, že se zdá, jako by na ničem jiném nezáleželo. Tento zážitek je sám o sobě natolik příjemný, že lidé budou onu činnost vykonávat i za cenu velkého úsilí, přímo pro tu činnost samotnou (Csikszentmihalyi, 1990). Tento fakt potvrzuje také Sichová (2014), která uvádí, že pro klavíristy, kteří se účastnili jejího výzkumu, je hra na klavír skutečně jedinečným zážitkem, který je zdrojem radosti a uspokojení bez ohledu na vnější odměny.

Pokud je člověk schopný organizovat své vědomí tak, aby zažíval flow tak často, jak je jen možné, jeho kvalita života se bude nevyhnutelně zlepšovat, protože dokonce i obvykle nudná pracovní rutina se stane účelná a příjemná. Ve stavu flow má člověk pod kontrolou svou psychickou energii, a všechno, co dělá, dodává vědomí řád (Csikszentmihalyi, 1990). Zde můžeme spatřovat jisté propojení mezi stavem flow a životní spokojeností, kterou jsme se zabývali v předcházející kapitole.

Skutečnost, jestli se stav flow u hudebníka objeví, závisí na následujících podmínkách: Zaprvé je třeba vyváženosti mezi hudebníkovými schopnostmi a výzvami, které představuje provedení skladby/vystoupení, zadruhé musí mít hudebník po celou

dobu hry jasný cíl a zatřetí je třeba okamžité jednoznačné zpětné vazby (Chen, Wigand, & Nilan, 1999, in Nijs et al., 2009).

Vystoupení expetrů je obyčejně stavem flow doprovázeno. Dřívější výzkumy ukázaly pozitivní souvislost mezi flow a kvalitou výkonu a zároveň bylo navrženo, že flow může fungovat jako odměňující signál, který podporuje další cvičení (de Manzano, Theorell, Harmat, & Ullén, 2010). Ohledně vztahu mezi hudebním vystoupením a flow byl proveden výzkum mezi profesionálními pianisty. Hra na piano byla použita jako chování, které spouští flow, aby se mohl analyzovat vztah mezi subjektivním popisem zážitku flow (z pohledu hudebníků) a mezi psychofyziologickými hodnotami. Pianisté byli požádáni, aby zahráli hudební skladbu a poté ohodnotili stav flow. Vystoupení bylo opakováno pětkrát, aby se navodilo kolísání v rámci tohoto stavu flow. Ostatní faktory byly zachovány konstantní. Zatímco pianisté hráli, byly jim měřeny různé tělesné reakce. V rámci výzkumu byl zjištěn signifikantní vztah mezi flow a srdeční periodou, variabilitou srdečního tepu, aktivitou velkého lícního svalu a hloubkou dechu (de Manzano et al., 2010). Z výzkumu, realizovaného na vzorku 246 klavíristů (studenti a absolventi klavírního oboru na hudebních konzervatořích a fakultách a absolventi uměleckých škol), vyplynulo také například zjištění, že flow je ovlivňováno i hudebním stylem - dle autorky romantická skladba vyvolává flow ve větší míře, než skladba renesanční. Prokázalo se také, že pomalejší skladby vyvolávají v klavíristech flow s větší intenzitou, než skladby rychlé (Sichová, 2014).

Zážitek flow má na hudebníka velký vliv. Stimuluje potěšení, a tím přispívá k pocitu osobního zapojení do dané činnosti, čímž přispívá k vnitřní motivaci a osobnímu a uměleckému rozvoji hudebníka. Pokaždé, když hudebník zažívá flow, hudební nástroj se stane "průhledným" a dočasně se stane přirozeným rozšířením hudebníka těla. Zpočátku bude mít tento zážitek na vztah mezi hudebníkem a nástrojem pouze krátkodobý efekt, ale opakovaný zážitek flow způsobí, že mentální schémata, která doprovází pocit splynutí s hudebním nástrojem, se stanou trvalými, což vyplyne v dlouhodobou intuici, která přetrvává, i když hudebník zrovna nemá nástroj v ruce (Nijs et al., 2009).

3.5 Realita vztahu mezi nástrojem a hudebníkem

Jak uvádí Simoens a Tervaniemi (2013), většina hudebníků popisuje blízký vztah se svým nástrojem. Následně představíme některé výroky hudebních umělců, které právě tento vztah i jeho osobní, niterný rozměr názorně reflektují.

Například přední houslista André Rieu v jednom rozhovoru uvedl: *"Můj otec byl dirigent a první housle mi dal, když mi bylo pět let. Okamžitě jsem cítil, že tento nástroj je jako hlas. Člověk cítí jejich vibrace, když na ně hraje. Housle jsou v tomto ohledu jedinečné, jsou ti zcela blízko. A to je to, co se mi na nich líbí. ... Když člověk s nástrojem tráví hodiny denně, musí ho milovat. V opačném případě se z toho stanou muka"* ("Die Geige ist ganz nah bei dir", 2014, odst. 10).

V rámci české scény zmíníme například vyjádření slavného českého houslisty Pavla Šporcla, který na otázku, co přesně pro něj housle jsou, odpověděl: *"To se nedá popsat slovy. Snad stačí, když řeknu, že by se zhroutil svět, kdybych najednou na housle nemohl hrát. ... Když jsem se letos chystal na dovolenou a odkládal je na měsíc do futrálu, políbil jsem každou jejich stranu a děkoval za to, že mi celou sezonu tak krásně sloužily. ... Každý nástroj má svou duši, každý je jiný"* (Veber, 2003, 8).

Podobně osobní vztah s nástrojem popisuje i přední česká violistka Jitka Hosprová: *"Viola je součástí mé osobnosti, velká část života. Mé dny jsou naplněny tím, že žiju s violou. Někdy je to víc než partnerský vztah"* (Vlčinský, 2014, 6).

Předcházející kapitola se zabývala zejména pojmy jako "sjednocení", "vtělení" a "jednota", z výše uvedených citací však také vyznívá, že hudebníci vnímají nástroj nejen jako něco, s čím tvoří jeden komplex, ale také, s nadsázkou řečeno, jako samostatně fungující organismus, jako partnera, který je rozhodně něčím víc, než pouhou věcí či předmětem. Dalo by se říct, že vztah mezi hudebníkem a nástrojem je v jistém smyslu velmi podobný vztahu partnerskému. Partneri jsou dvěma samostatnými entitami, podobně jako hudebník a nástroj, nicméně v určitých situacích mohou vystupovat jako jeden celek.

Jako doklad toho, že někteří hudebníci skutečně vnímají nástroj jako partnera, může sloužit např. vyjádření hráče na violu da gamba, mistra Jordiho Savalla, který o svém nástroji mluvil, jako by to byla druhá osoba. Popisoval, že pokud se (jeho viola da gamba) cítí nemilovaná a pokud se jí po nějakou dobu plně nevěnoval, gamba si vezme nějaký čas na to, aby se rozehrála, přičemž je zprvu neukázněná a neústupná a jeho doteku a hudební vůli se podvolí až po pár hodinách (Service, 2012).

Ve světle předchozího odstavce lze s mírnou nadsázkou souhlasit s tvrzením, že každý vztah má své světlé i slabší momenty, a stejně je tomu ve vztahu mezi hudebníkem a jeho nástrojem (Gillespie, 2012).

4 DOSAVADNÍ VÝZKUMY

4.1 Vztah k nástroji a profesní životní spokojenost

V následující části představíme výzkum, který byl hlavní inspirací pro téma této bakalářské práce. Simoens a Tervaniemi (2013) provedli šetření mezi různými finskými hudebními institucemi (např. hudební školy a akademie, profesionální orchestry, sbory či nahrávací společnosti). Cíl jejich studie byl dvojitý: a) zjistit, jestli **vztah hudebníků s jejich nástrojem nebo hlasem** bude ukazovat významné faktory pro **profesní životní spokojenost** a (b) zjistit, jestli **pocit sjednocení s hudebním nástrojem** je opravdu **výhodný**. Jejich studie se účastnilo 204 profesionálů a 116 studentů ve věkovém rozmezí 16 - 64 let. 42,5 % respondentů bylo mužského pohlaví. Většina z dotazovaných muzikantů (83,1 %) uvedla, že vystupuje zejména s klasickou hudbou.

Baterie dotazníků mimo jiné obsahovala dotazník mapující kvalitu spánku, dvanáctipoložkový dotazník zaměřený na obecné zdraví, inventář sociální fobie, dále otázky spojené s hudebním pozadím (dotazující se např. na věk prvního vystoupení, na další hudebníky v rodině, na množství sólových koncertů v posledních šesti měsících apod.) nebo hodnocení sebevědomí hudebníků při jejich vlastním hudebním vystoupení. Dále byl zkoumán vnímaný tlak a podpora (např. ze strany učitelů, kolegů nebo rodiny) i další proměnné spojené s vystupováním (např. úzkost z hudebního vystoupení). Aby účastníci studie mohli být rozděleni podle jejich identifikace s nástrojem/hlasem, byla do dotazníkové baterie přidána část, ve které měli účastníci vybrat tvrzení, které jim nejvíce odpovídá. Jednalo se o následující možnosti:

- Když vystupuji, cítím...
- 1) ...že jsem před publikem skutečně **spíše já jako osoba** než můj nástroj.
  - 2) ...že se "**schovávám**" za svůj nástroj (hlas); cítím se nástrojem chráněný.
  - 3) ...že můj nástroj (hlas) je **překážkou** mezi mnou a publikem, kterou musím překonat.
  - 4) ...cítím se natolik **sjednocený** se svým nástrojem (hlasem), že mezi námi není žádný rozdíl.

Zmíněné čtyři možnosti byly vybrány na základě neoficiálních svědectví, protože k tomuto tématu v době vzniku dotazníkové baterie neexistovala žádná aktuální empirická data (Simoens & Tervaniemi, 2013).

Jak uvádí Simoens a Tervaniemi (2013), nejvíce respondentů (51 %) se ztotožnilo se čtvrtým tvrzením ("Cítím se natolik sjednocený se svým nástrojem/hlasem, že mezi námi není žádný rozdíl."). 28 % hudebníků se ztotožnilo s prvním tvrzením; 11 % účastníků uvedlo, že se cítí nástrojem či hlasem chráněno a 2 % respondentů označilo nástroj za překážku, kterou je při vystoupení třeba překonat. Výsledky studie ukazují, že existují rozdíly v profesní životní spokojenosti mezi muzikanty, kteří se rozdílným způsobem identifikují se svým hudebním nástrojem. Jak autoři uvádí, pocit spojení s nástrojem se skutečně zdá být výhodným vztahem mezi hudebníky a jejich nástroji. Většina hudebníků se tedy cítila se svým nástrojem **propojena**. Do skupiny s tímto typem vztahu spadali hudebníci, kteří byli nepatrně **starší a zkušenější** než ostatní. Tato skupina také obsahovala více profesionálů. V porovnání s jinými dvěma skupinami byla více vzdělaná ve hře klasické hudby. Předpokládalo se, že technické dovednosti jsou nejdůležitějším limitujícím faktorem při dosahování subjektivního stavu flow (Leman, 2007, in Simoens & Tervaniemi, 2013). S velmi silným důrazem na technické schopnosti při nácviu klasické hudby by hudebníci s tímto typem cvičení mohli stavu flow možná dosahovat snáze, což by nakonec mohlo vést k pocitu sjednocení s hudebním nástrojem. Ale spíše než objektivní technická schopnost hudebníků je to *vnímaná* schopnost (bližší k sebejistotě při vystupování), která by měla být v rovnováze s vnímanou výzvou, aby mohlo být dosaženo stavu flow (Csikszentmihayli & Nakamura, 2012, in Simoens & Tervaniemi, 2013).

Dle Simoense a Tervaniemi (2013) skupina, která uvedla, že se cítí sjednocena se svým nástrojem, skutečně skórovala výše v **sebejistotě při vystupování** než skupina vnímající nástroj jako překážku a skupina, která před publikem vnímala spíše sebe samé. Hudebníci, kteří se cítili s nástrojem sjednocení, vykazovali také **nižší skóry u sociální fobie nebo u úzkosti z hudebního vystoupení**. Když úzkost z hudebního vystoupení toto vystoupení oslabuje, technické problémy (jako např. pozornostní chyby, pocení rukou, krátkost dechu) mohou zapříčinit náhlý nesoulad mezi tím, co hudebníci zamýšleli hrát a tím, co vlastně produkují. Tato skutečnost by mohla přitáhnout pozornost vystupujícího spíše k technickým problémům než k hudbě samotné, a tím vést k tomu, že si hudebníci uvědomují rozdíl mezi nimi samými a jejich nástroji. Skupina "sjednocená s nástrojem" také vnímala **menší tlak** než skupina, ve které se hudebníci cítili na podiu spíše sami za sebe, a vykazovala více sebevědomí při vlastním vystoupení než většina ostatních muzikantů. Jak již bylo zmíněno, soulad mezi vnímanými schopnostmi a vnímanou výzvou

je klíčový pro dosažení stavu flow. "Sjednocení" hudebníci také cítili, **že hrají a vystupují pro publikum více**, než to popisovala většina ostatních muzikantů. Podle teorie flow je možné, že tito hudebníci častěji dosahují stavu flow, ve kterém si nepřipadají stísněni, ale cítí, že mohou volněji vyjádřit sebe samé (Simoens & Tervaniemi, 2013). Tento stav činí hudebníky dočasně méně zranitelné vůči názoru ostatních (Csikszentmihayli & Nakamura, 2002, in Simoens & Tervaniemi, 2013), což může vést k tomu, že hudebníci cítí, že mohou vystupovat pro ty, pro které je vystoupení opravdu zamýšleno - tedy pro posluchače, spíše než aby byli citliví na názory kolegů, dirigentů, manažerů a jiných takových lidí (Simoens & Tervaniemi, 2013).

4.2 Osobnost hudebníka jako předmět výzkumů

Shatin, Kotter a Longmore (1968) zkoumali skupinu hudebních terapeutů. Na základě jejich výzkumu lze pozorovat určitý trend v osobnostních charakteristikách hudebníků, neboť "nejlepší" hudební terapeuti se ukázali být například inteligentnější, mírnější, rozvážnější, citlivější, soběstačnější, otevřenější a poněkud více napjatí než obecná dospělá populace.

Ohledně extroverze a introverze hudebníků se objevují různé názory. Dle závěrů Kempa (1981), který zkoumal například žáky a studenty hudebních škol, ale i profesionální hudebníky, jsou hudebníci introvertní. Kemp (1981) také uvádí, že u výběrové skupiny talentovanějších žáků se objevovala ještě vyšší míra introverze, navíc ve spojení s úzkostností, a v důsledku tohoto zjištění navrhuje, že míra introverze souvisí s úrovní "hudebnictví" jedince. Například Wubbenorst (1994) však při práci s americkými respondenty introverzi jakožto převládající faktor mezi hudebníky neprokázal. Marchant-Haycoxová a Willson (1992) zkoumali u 162 britských vystupujících umělců (a to herců, tanečníků, instrumentálních hudebníků a zpěváků) osobnostní vlastnosti a stresové symptomy. Instrumentální hudebníci se v rámci jejich výzkumu ukázali být poněkud introvertní a zakřiknutí, jeví se také například jako cyničtí, nespolečenští, submisivní, neambiciózní a zdrženliví. Překvapivě však byli nejvíce empatickou skupinou. Zpěváci vykazovali méně specifických vlastností a svými výsledky spadali mezi herce na jedné straně, a hudebníky a tanečníky na straně druhé. Co se týká stresových situací, přibližně třetina zpěváků a necelá polovina hudebníků uváděla, že trpí úzkostí z vystoupení.

Ohledně úzkosti a neuroticismu Wills a Cooper (1984) zjistili, že hudebníci vykazovali v Eysenckově osobnostním dotazníku vyšší průměr neuroticismu než jiné profesní skupiny (Eysenck & Eysenck, 1975, in Wills & Cooper, 1984). Může to naznačovat, že hudebníci jako skupina jsou ve své podstatě neurotičtější než odpovídá průměru, alternativně však lze usuzovat na skutečnost, že příčinou tohoto zvýšení může být samotné povolání hudebníka, se kterým se pojí množství stresových faktorů (Wills & Cooper, 1984). Podobně zmiňují i Marchant-Haycoxová a Wilson (1992), že například úzkost z vystoupení je s větší pravděpodobností reaktivního charakteru (tj. objevuje se jakožto následek životního stylu), nicméně dodávají, že tyto problémy s větší pravděpodobností ovlivní jedince, kteří vykazují vysokou obecnou emocionalitu (vysoký neuroticismus). Dle Woodyho (1999) je známo, že hudební kariéra zřídka poskytuje ekonomickou jistotu. Z tohoto pohledu by dle něj bylo vhodnější vnímat přítomnost zvýšené úzkosti a nejistoty v osobnosti hudebníka jako projev reálných okolností, nikoli neuroticismu.

Jak Woody (1999) dále uvádí, dalo by se předpokládat, že běžnou osobnostní charakteristikou bude exhibicionismus, i když je to v rozporu s možnými charakteristikami introverze. Alterová (1989) však zjistila, že studenti hudby převyšovali své vrstevníky z univerzity v potřebě po pozornosti ostatních pouze lehce, tedy že jako vystupující nemusí být nutně exhibicionisty. Poznamenala, že tento pohled je podpořen faktem, že hudebníci nejčastěji vystupují v rámci souboru. Dle Alterové (1989) se studenti hudebních konzervatoří zdají být cílevědomými, soustředěnými a velmi nadanými jednotlivci. Alterová (1989) srovnávala studenty hudby z konzervatoře a univerzity. Zkoumala jejich kreativní potenciál, osobnostní charakteristiky či preferenci pro činnosti spojené s vysokou energií. Konzervatoristé vykazovali oproti studentům hudby z univerzity vyšší preferenci pro akci, obecně však výsledky ukazovaly, že mezi oběma skupinami studentů hudby bylo více podobností než rozdílů. Alterová (1989) také zjistila, že studenti hudby byli více kreativní než jiní univerzitní studenti, ne však v takové míře jako studenti výtvarného oboru. Co se týká osobnostního profilu studentů hudby, v mnohém se od svých vrstevníků z univerzity lišili, avšak na základě výsledků nebylo možné vytvořit specifický osobnostní profil. Dle Alterové (1989) studenti hudby v rámci její studie vykazovali například vysokou inteligenci, byli sebevědomí, vytrvalí, kreativní, nezávislí, "agresivní", pořádkumilovní a citliví na vnitřní potřeby své i druhých. Neměli nouzi o sympatie ostatních lidí, nebyli příliš sebekritičtí a ve vztazích nevyhledávali podřízené role.

Dle Woodyho (1999) je pozoruhodným faktem, že většinou se pozornost při zkoumání osobnosti hudebníka zaměřovala na ty, kteří se zabývají klasickou hudbou. Domnívá se, že toto zaměření je způsobeno tím, že výzkumy vycházejí z univerzitního prostředí, které upřednostňuje klasickou hudbu.

Dyce a O'Connor (1994) však zkoumali hudebníky v country a rockových kapelách. Došli ke zjištění, že populární hudebníci mají ve srovnání s populačními normami sklony k tomu být významně více extrovertní, arogantní a dominantní. Studie mezi populárními hudebníky (Wills, 1984), používající jako metodu Eysenckův osobnostní dotazník (EPQ) (Eysenck & Eysenck, 1975, in Wills, 1984) ukázala, že kytaristé měli v průměru nejvyšší skóry v psychoticismu a neuroticismu, zatímco v extraverci nejvýše skórovali bubeníci.

Woody (1999) uvádí, že slabá empirická podpora pro myšlenku, že existují osobnostní charakteristiky jedinečné pro muzikanty, je způsobena nedostatky výzkumných designů a metodologie, která byla použita. Mnoho výzkumů mělo v úmyslu odhalit rozdíly mezi hudebníky a nehudebníky (či obecnou populací). I když se jedná o rozumnou myšlenku, nebyla věnována dostatečná pozornost tomu, co se logicky odráží v rozvoji hudebníka. Například, když se člověk stává hudebníkem, vyžaduje to značnou sebe-disciplínu a věnování se určitému režimu a cvičení, což platí i pro mnohé jiné profese. Spíše než srovnávat vysoce kvalifikované hudebníky s obecnou populací měli výzkumníci tyto hudebníky srovnávat s jinými vysoce vyškolenými profesionály z různých oborů.

Výzkumy dle Woodyho (1999) také zanedbávaly vztah mezi hudebníkovou osobností a faktory spojenými s místem konání nebo kontextem, kde a kdy je hudba prováděna, stejně tak opomíjely faktor hudebního žánru. Další opomenutí se týká vztahu mezi přítomností nebo absencí kariérního úspěchu a osobností hudebníka. A v neposlední řadě nebyl věnován dostatečný prostor kulturním faktorům.

EMPIRICKÁ ČÁST

5 VÝZKUMNÝ PROBLÉM, CÍLE PRÁCE A HYPOTÉZY

V rámci této bakalářské práce jsme se zaměřili na vybrané oblasti související se životem a každodenní praxí studentů vybraných hudebních oborů na konzervatoři. Naším výzkumným problémem pak je **vztah k oboru a nástroji, životní spokojenost a osobnost** studentů hudby a zpěvu na konzervatoři a jejich vzájemné souvislosti.

Cíle práce by se tedy daly shrnout následovně:

1. Popsat a představit strukturu výběrového souboru studentů hudby a zpěvu na konzervatoři pomocí vybraných demografických charakteristik.
2. U studentů hudebních oborů konzervatoře prozkoumat jejich vztah k oboru a nástroji.
3. U této skupiny studentů poukázat na případné souvislosti mezi vztahem k oboru/nástroji a životní spokojeností.
4. Srovnat výsledky NEO pětifaktorového osobnostního inventáře (Hřebíčková & Urbánek, 2001) studentů hudby a zpěvu na konzervatoři se studenty jiných středních škol a diskutovat případné odlišnosti.

Při koncipování výzkumu jsme vzali v potaz poptávku ředitele Konzervatoře Evangelické akademie po evaluaci prostředí školy očima studentů. Proto byla výzkumná baterie doplněna o otázky, které se na tuto problematiku zaměřovaly. Konkrétní úpravy jsou popsány v kapitole Metody získávání dat.

Vzhledem k rozmanitosti cílů práce jsme se rozhodli naši výzkumnou činnost rozdělit na dvě části. **Dílčí výzkum A** se zaměřuje pouze na populaci studentů hudby a zpěvu na konzervatoři a odpovídá cílům 1 - 3. **Dílčí výzkum B** se zaměřuje na srovnání studentů hudebních oborů konzervatoře se studenty jiných středních škol. Tyto dva dílčí výzkumy byly realizovány v rámci jednoho celku a nacházíme mezi nimi jisté společné prvky, proto se v následujících kapitolách budeme vyjadřovat o obou částech výzkumu současně, přičemž v případě odlišností vždy uvedeme potřebné informace, aby nedocházelo k případným nedorozuměním.

V souladu s druhým cílem této práce jsme si položili výzkumnou otázku: **Co pro studenty konzervatoře v rámci jejich hlavního oboru znamená hra na nástroj/zpěv?** Tato výzkumná otázka spadá pod dílčí výzkum A.

Statistické hypotézy, které se týkají studentů hudby a zpěvu na konzervatoři a taktéž jsou součástí dílčího výzkumu A, jsme následně formulovali takto:

H1: U studentů hudebních oborů konzervatoře existuje **pozitivní souvislost** mezi skórem získaným v dotazníku mapujícím **vztah k oboru** a skórem získaným v dotazníku zkoumajícím **vztah k nástroji**.

H2: U studentů hudebních oborů konzervatoře existuje **pozitivní souvislost** mezi skórem získaným v dotazníku mapujícím **vztah k oboru** a celkovým skórem získaným v **dotazníku životní spokojenosti**.

H3: U studentů hudebních oborů konzervatoře existuje **pozitivní souvislost** mezi skórem získaným v dotazníku mapujícím **vztah k nástroji** a celkovým skórem získaným v **dotazníku životní spokojenosti**.

H4: U studentů hudebních oborů konzervatoře existuje **pozitivní souvislost** mezi skórem získaným v oddílu "**vlastní osoba**" (v rámci upraveného Dotazníku životní spokojenosti) a skórem získaným v dotazníku mapujícím **vztah k oboru**.

H5: U studentů hudebních oborů konzervatoře existuje **pozitivní souvislost** mezi skórem získaným v oddílu "**vlastní osoba**" (v rámci upraveného Dotazníku životní spokojenosti) a skórem získaným v dotazníku mapujícím **vztah k nástroji**.

Následující hypotézy se týkají srovnání studentů hudebních oborů konzervatoře a studentů ostatních středních škol a spadají pod dílčí výzkum B.

H6a: Studenti hudebních oborů konzervatoře dosahují na škále **neuroticismu** NEO pětifaktorového osobnostního inventáře **vyšších hodnot** než a studenti jiných středních škol.

H6b: Mezi studenty hudebních oborů konzervatoře a studenty jiných středních škol existuje **rozdíl** ve skórech dosažených na škále **extraverze** NEO pětifaktorového osobnostního inventáře.

H6c: Mezi studenty hudebních oborů konzervatoře a studenty jiných středních škol existuje **rozdíl** ve skórech dosažených na škále **otevřenosti** NEO pětifaktorového osobnostního inventáře.

H6d: Mezi studenty hudebních oborů konzervatoře a studenty jiných středních škol existuje **rozdíl** ve skórech dosažených na škále **přívětivosti** NEO pětifaktorového osobnostního inventáře.

H6e: Mezi studenty hudebních oborů konzervatoře a studenty jiných středních škol existuje **rozdíl** ve skórech dosažených na škále **svědomitosti** NEO pětifaktorového osobnostního inventáře.

6 METODOLOGICKÝ RÁMEC

6.1 Původní záměr a skutečnost při sběru dat

V této kapitole se krátce zmíníme o původním záměru výzkumu, následných změnách ve výzkumném plánu a řešení vzniklých komplikací.

Před realizací dotazníkového šetření jsme si jako jeden z dílčích cílů stanovili zmapovat vývoj vztahu k nástroji a oboru v čase a sledovat souvislosti těchto aspektů s životní spokojeností u studentů vybraných hudebních oborů na konzervatoři. Při volbě vhodné instituce prvotním kritériem bylo, aby daná konzervatoř umožňovala vzdělání v hudebních oborech, a to v hudbě a zpěvu. Dále jsme kladli důraz na dobrou dostupnost, neboť jsme ji vzhledem k povaze plánovaného výzkumu považovali za zásadní. Obě tato kritéria splňovala **Konzervatoř Evangelické akademie v Olomouci**, kterou jsme zvolili příležitostným výběrem. Oslovili jsme vedení školy a jelikož ředitel Mgr. Pavel Zatloukal s naším výzkumem souhlasil, na začátku roku 2015 jsme zahájili spolupráci.

Původní plánovaný výzkum pro tuto bakalářskou práci měl mít podobu čtyř po sobě následujících sběrů, a to v březnu, červnu, září a prosinci roku 2015. Jednalo by se tedy o longitudinální studii. Naším dlouhodobějším cílem bylo také sledovat vývoj vztahu k oboru a nástroji i v průběhu dalších tří let, a to s intervalem půl roku. Data bychom poté zpracovali v rámci závěrečné diplomové práce. Na rozdíl od bakalářské práce, kdy bylo záměrem učinit v rámci olomoucké konzervatoře totální výběr, bychom se v dlouhodobějším výzkumu zaměřili pouze na studenty, kteří byli ve školním roce 2014/2015 v 1., 2. a 3. ročníku, neboť bychom všechny tyto jedince mohli sledovat po celou dobu následujících tří let.

Za důležité považujeme uvést následující skutečnosti: Velká část jarního sběru dat na olomoucké konzervatoři probíhala ve výuce Mgr. Rajmunda Huráně, který nám posléze umožnil provést dotazníkové šetření i v prostředí **Konzervatoře Pavla Josefa Vejvanovského v Kroměříži**. Po domluvě s ním jsme v Kroměříži tedy sběr dat uskutečnili, přičemž v době sběru nebylo jisté, zda s konzervatoří případně navážeme dlouhodobější spolupráci. Nicméně sběr jsme s ohledem na možné využití dat k výzkumu v rámci diplomové práce provedli u studentů 1., 2. a 3. ročníku.

Vzhledem k obtížím, které při sběru dat v rámci olomoucké konzervatoře nastaly, bylo však nutné od původního záměru longitudinální studie upustit. Za největší komplikaci považujeme vysokou **míru absencí** studentů ve vyučování. Ač jak z naší strany, tak

ze strany vedení školy, byla vyvinuta snaha provádět sběr v hodinách, kdy by měl být přítomen co nejvyšší počet studentů, nikdy se nepodařilo zastihnout celý ročník pohromadě, což je zřejmě způsobeno silně individualizovaným režimem studia na takovém typu školy (individuální vzdělávací plán, uznání daných předmětů, distanční forma vzdělávání atd.).

Výzkum jsme dle plánu prováděli ve všech šesti ročnících olomoucké konzervatoře, avšak navzdory opakovaným návštěvám ve výuce se během prvního sběru podařilo získat pouze 60 dotazníků, přičemž celkový počet studentů na konzervatoři čítal v daném období 115 osob. Vzhledem k tomu, že se první sběr nepodařilo uskutečnit dle časového plánu, upustili jsme od realizace dalších tří sběrů v původním režimu a rozhodli se uspořádat sběry pouze dva, a to "jarní" (březen, duben 2015) a "podzimní" (říjen 2015) s odstupem půl roku. I při druhém sběru jsme však naráželi na v podstatě totožné problémy jako při prvním šetření. Při následné práci s vyplněnými dotazníky jsme zjistili, že jedinců, kteří se v rámci olomoucké konzervatoře zúčastnili jak jarního, tak podzimního sběru a jejichž data se díky vyplněným kódům dají párovat, je pouze 18. Na základě tohoto zjištění jsme se rozhodli **od longitudinálního designu výzkumu upustit** úplně, neboť jsme tento počet pro účely našeho výzkumu nepovažovali za dostačující, a rozhodli jsme se pro prosté dotazníkové šetření, kdy jsme od každého probanda ke zpracování dat použili pouze jeden dotazník (pokud respondent vyplňoval dotazník dvakrát, použili jsme ten, který byl staršího data, tzn. z "jarního" sběru).

Abychom získali co největší počet respondentů, přiklonili jsme se k možnosti zahrnout do výzkumného souboru i studenty Konzervatoře Pavla Josefa Vejvanovského v Kroměříži. Detailněji se budeme problematice výběrových souborů věnovat dále.

6.2 Typ výzkumu

Pro účely bakalářské práce jsme v rámci výzkumu zvolili z převážné části **kvantitativní** přístup. Učinili jsme tak zejména proto, že tento přístup umožňuje lepší zobecnění na danou populaci a také je zdrojem exaktnějších dat, čímž je zajištěna lepší přehlednost a jasnost při jejich vyhodnocování. Většina dat, se kterými jsme v rámci výzkumu pracovali, je numerického charakteru, což také odpovídá kvantitativnímu přístupu (Ferjenčík, 2010). Zároveň jsme si ale vědomi skutečnosti, že vzhledem k tomu, že se jedná o nepříliš probádanou oblast, by bylo vhodné zahrnout i některé prvky kvalitativního přístupu, který by umožnil detailnější a bohatší vhled do námi zkoumané problematiky. Proto jsme se rozhodli zařadit do dotazníkové baterie i jednu položku, která

je **kvalitativního charakteru** a kvalitativně byla i vyhodnocována. Z tohoto důvodu tedy nelze náš výzkum považovat za čistě kvantitativní.

6.3 Metody získávání dat

Respondentům byla rozdána dotazníková baterie obsahující **dotazník vlastní konstrukce** mapující vybrané demografické charakteristiky a vztah k oboru a nástroji, upravený **Dotazník životní spokojenosti** (Fahrenberg et al., 2001) a **NEO pětifaktorový osobnostní inventář** (Hřebíčková & Urbánek, 2001).

Vzhledem k tomu, že administrace probíhala v rámci vyučovacích hodin a bylo zapotřebí komunikace s vyučujícími, považovali jsme za vhodné, aby byla při administraci zajištěna přítomnost výzkumníka. Domníváme se také, že tento postup mohl částečně zvýšit motivaci účastníků k zapojení do výzkumu a návratnost dotazníků. Další výhodu spatřujeme v tom, že účastníci byli osobně informováni o tom, k čemu budou získaná data sloužit a jak budou zpracovávána, a také se mohli výzkumníka na případné nejasnosti osobně doptat. Pokud nebyla zajištěna časová dotace dostačující pro vyplnění celé dotazníkové baterie, byli respondenti informováni o tom, že mohou dotazník vyplnit samostatně a zanechat jej na určeném místě. Ve snaze získat co největší počet respondentů jsme také požádali studenty, aby doručili dotazníky i těm spolužákům, kteří v čas sběru ve výuce chyběli. Návratnost v těchto případech byla však nulová.

6.3.1 Dotazník vlastní konstrukce

Dotazník vlastní konstrukce se skládal ze tří částí: První část nazvaná Úvodní otázka obsahovala **sociodemografické položky** jako pohlaví, věk, ročník konzervatoře či hlavní obor studia. Kvůli tomu, aby bylo případně možné ve výzkumu v budoucnu pokračovat a párovat data respondentů, byl do první části zahrnut také osmimístný kód, který si respondenti dle instrukcí vytvořili. Tyto instrukce jsou ustanoveny tak, aby bylo případně možné vytvořit stejný kód i při dalším sběru dat (např. první dvě písmena jména Vaší matky apod.).

Druhá část s názvem **Vztah k oboru** se skládala ze dvou oddílů. Nejprve je třeba podotknout, že mezi studované obory se řadí jak hudba - hra na nástroj, tak zpěv. V prvním oddílu jsme se ptali např. na dobu hry na nástroj, který respondent studuje na konzervatoři jako hlavní obor/kolik let se věnuje zpěvu pod odborným vedením, na rodinné hudební pozadí (jestli a případně kdo se v rodině věnuje hře na hudební nástroj nebo zpěvu) či na počet hodin, které respondent v týdnu stráví hrou na nástroj/zpěvem.

Druhý oddíl druhé části sestával z 15 položek, kdy každá položka měla formu tvrzení, které se týká vztahu k oboru, a respondenti na pětistupňové škále (v rozmezí rozhodně nesouhlasím - rozhodně souhlasím) vyjadřují svůj (ne)souhlas s danou položkou. Pro ilustraci uvedeme pár vybraných položek:

"Hra na nástroj/zpěv mi pomáhá vyjádřit, kdo jsem.

S nástrojem/s hlasem zažívám porozumění.

O nástroj/o hlas starostlivě pečuji.

Svůj každodenní život si bez hry na nástroj/bez zpívání nedovedu představit.

Nástroj/zpěv je pro mě zdrojem inspirace."

Pomocí programu Statistica jsme u patnácti položek zkoumajících vztah k oboru ověřili **vnitřní konzistenci** položek - Cronbachova alfa pro tuto část testu odpovídala hodnotě 0,87.

Třetí část se zabývá **vztahem ke svému vlastnímu nástroji** - ke **konkrétnímu předmětu**. Respondenti, jejichž hlavním oborem studia na konzervatoři je zpěv, tuto část nevyplňovali - je jisté z určitého hlediska možné považovat hlas za nástroj, avšak dle našeho názoru není možné hlas externalizovat coby konkrétní, fyzický předmět.

Úvodní otázka třetí části cílí na zjištění, zda nástroj, na který respondent nyní nejvíce hraje, je jeho vlastní. Následovalo deset položek, které, podobně jako ve druhém oddíle druhé části, měly podobu tvrzení, u kterých respondenti vyjadřovali míru souhlasu. Opět uvádíme pár položek pro konkrétnější představu:

"Můj nástroj oslovuji přezdívkou.

Můj vlastní nástroj se mi na pohled líbí.

Hlas mého vlastního nástroje je pro mě nezaměnitelný."

I u tohoto oddílu jsme testovali vnitřní konzistenci. Cronbachova alfa v tomto případě odpovídá hodnotě 0,65. Je tedy nižší než u předchozího oddílu, což je pravděpodobně způsobeno nižším počtem položek.

Poslední položka dotazníku vlastní konstrukce byla pro všechny respondenty (tedy jak pro ty, kteří jako hlavní obor studují hru na nástroj, tak pro ty, jejichž hlavním oborem

studia je zpěv) společná a zněla následovně: *"Popište prosím jednou až dvěma větami, co pro Vás znamená hra na nástroj/zpěv."* Tato položka byla vyhodnocována kvalitativně.

Tvorba a pilotní testování dotazníku vlastní konstrukce

Dotazník jsme vytvářeli tak, aby jednotlivé položky korespondovaly s potřebami výzkumu. Sloužil také jako materiál ke zkoušce z předmětu Konstrukce testů a dotazníků a v rámci tohoto předmětu byla jeho podoba konzultována s vyučujícími.

Jak bylo zmíněno výše, kromě jiných obsahoval dotazník vlastní konstrukce 25 položek (15 týkajících se vztahu ke studovanému oboru a 10 otázek ohledně vztahu k nástroji jako k předmětu), u kterých respondenti vyjadřovali míru souhlasu. Tvorba těchto položek probíhala za spolupráce s přáteli - muzikanty, kteří byli osloveni prostřednictvím sociálních sítí nebo osobního kontaktu s žádostí o pomoc při tvorbě položek dotazníku. Z jimi odeslaných návrhů na možné znění položek jsme poté provedli výběr. Tento výběr jsme následně v souladu s doporučením Ferjenčíka (2010) drobně upravili, aby byly jednotlivé položky jasné a srozumitelné.

Pilotní testování celého dotazníku vlastní konstrukce proběhlo na jaře roku 2015 v rámci tzv. SchOLovíkendu, víkendového soustředění olomoucké SchOLy (uskupení působící v rámci římskokatolické akademické farnosti při kostele Panny Marie Sněžné v Olomouci) před jarním koncertem. Testování se účastnilo 8 muzikantů ze SchOLy a hlavním účelem bylo poskytnutí zpětné vazby o srozumitelnosti dotazníku. Na základě připomínek účastníků jsme provedli potřebné úpravy a dotazník poté použili při realizování vlastního výzkumu k bakalářské práci mezi studenty konzervatoří.

Dotazník vlastní konstrukce je k nahlédnutí **v příloze č. 3.**

6.3.2 NEO pětifaktorový osobnostní inventář

Inventář sestává z 60 položek, které jsou rozděleny do pěti škál. U jednotlivých položek respondenti označují na škále 0 - 4 (od "vůbec nevystihuje" po "úplně vystihuje"), nakolik je daná výpověď vystihuje (Hřebíčková & Urbánek, 2001).

Nutno podotknout, že jsme z úsporných důvodů mírně zkrátily instrukce v tištěné podobě dotazníkové baterie - domníváme se, že vzhledem k přítomnosti výzkumníka a tomu, že určitá část instrukcí byla sdělována ústně, není jejich plné znění v písemné podobě nutné. Metodu jsme zvolili zejména kvůli možnosti hromadné administrace a tomu, že administrace je pro respondenty časově nenáročná, zároveň však tato metoda

poskytuje uspokojivý obraz pěti osobnostních dimenzí v rámci osobnosti každého respondenta.

6.3.3 Upravený dotazník životní spokojenosti

Tato část dotazníkové baterie z velké části vychází z Dotazníku životní spokojenosti (Fahrenberg et al., 2001). Dle Rodné a Rodného (2001, in Fahrenberg et al., 2001) se jedná o metodu, která je určena *"k objektivnímu posuzování celkové životní spokojenosti a diferencovanému posuzování deseti různých aspektů této spokojenosti"*. Tento dotazník jsme jako vzor zvolili (podobně jako u předchozí metody) kvůli možnosti hromadné administrace, také však kvůli tomu, že u životní spokojenosti posuzuje její různé aspekty a umožňuje detailnější náhled na tuto problematiku.

Původní Dotazník životní spokojenosti obsahuje deset škál - každá škála sestává ze sedmi položek. Celková hodnota DŽS (tzn. celková spokojenost) se vypočítá jako součet výsledků sedmi vybraných škál (škála Práce a povolání, Manželství a partnerství a Vztah k vlastním dětem se do součtu nezapočítává) (Fahrenberg et al., 2001). Pro účely našeho výzkumu prošel dotazník určitými úpravami. Forma dotazníku, kdy jednotlivé položky mají podobu nedokončených tvrzení a respondenti volí svou odpověď na škále 1 - 7 (od velmi nespokojen/a po velmi spokojen/a), zůstala zachována. Stejně tak škály *Zdraví, Vlastní osoba, Manželství a Partnerství, Vztah k vlastním dětem, Sexualita a Přátelé, známí a příbuzní* zůstaly nezměněny.

Jelikož naší cílovou skupinou byli převážně středoškolští studenti, považovali jsme za vhodné upravit škálu mapující volný čas a finanční situaci. Námi provedené úpravy v jednotlivých škálách uvádíme dále - vždy nejprve původní znění a za lomítkem znění upravené.

Volný čas

S délkou své každoroční dovolené jsem.../ *S množstvím svého odpočinku (prázdniny, volný čas) jsem ...*

S množstvím svého volného času po práci a o víkendech jsem.../ *S množstvím svého volného času po povinnostech (škola, cvičení atd.) a o víkendu jsem...*

S kvalitou odpočinku, který mi přináší dovolená, jsem.../ *S kvalitou odpočinku, který mi přináší prázdniny, jsem...*

S kvalitou odpočinku, který mi přináší volný čas po práci a víkendy, jsem.../

S kvalitou odpočinku, který mi přináší volný čas po povinnostech a víkendy, jsem...

Finanční situace

Se svým příjmem/platem jsem.../ Se svou *stávající finanční situací* jsem...

Se svým životním standardem jsem.../ Se svým životním standardem (*kam mohu zajít, co si mohu dopřát apod.*) jsem...

S hmotným zajištěním své existence jsem.../ S *výhledovým* zajištěním své existence jsem...

S možnostmi, které mohu vzhledem ke své finanční situaci nabídnout své rodině, jsem.../ S možnostmi, které *budu moci* nabídnout své rodině, jsem...

Škálu týkající se práce a zaměstnání jsme nahradili škálou s názvem *Vzdělávání a budoucí zaměstnání* a jednotlivá tvrzení zaměřili tak, aby více korespondovala s aktuální situací studentů.

Práce a zaměstnání/Vzdělávání a budoucí zaměstnání

S úspěchy, které mám v zaměstnání, jsem.../ S úspěchy, které mám *v oboru*, jsem...

S možnostmi postupu, které mám na svém pracovišti, jsem.../ S možnostmi *rozvoje, které mám ve svém oboru*, jsem...

Co se týká mých pracovních povinností a zátěže, jsem.../ Co se týká mých *studijních* povinností a zátěže, jsem...

S pestrostí, kterou mi nabízí mé zaměstnání, jsem.../ S pestrostí, kterou mi nabízí *můj obor*, jsem...

Dvě položky cílící na atmosféru a postavení jedince na pracovišti a na atmosféru na pracovišti jsme upravili a zařadili do námi přidané škály *Studium na této škole*. Škálu *Studium a budoucí zaměstnání* jsme následně doplnili o dvě položky ve znění *Se svými výhledy v oboru jsem...* a *S mým nadáním pro daný obor jsem...* .

Další změnou bylo přidání již zmiňované škály s názvem *Studium na této škole*, kterou jsme zařadili po domluvě s ředitelem Konzervatoře Evangelické akademie v Olomouci, se kterým jsme spolupracovali. Hlavním důvodem, proč jsme tuto škálu přidali, bylo využití získaných dat k evaluaci prostředí olomoucké konzervatoře, o kterou jsme byli požádáni. Jednotlivé položky byly následujícího znění:

Se svým postavením ve třídě/na škole jsem...

S přístupem vyučujícího hlavního oboru jsem...

S přístupem ostatních vyučujících jsem...

S přístupem vedení školy jsem...

S filozofií vzdělávání na této škole jsem...

S rozvržením studia na této škole jsem...

S atmosférou ve třídě/na škole jsem...

Do evaluace jsme zařadili také data ze škály Vzdělávání a budoucí zaměstnání a výsledky těchto dvou oddílů jsme poskytli řediteli v souhrnné zprávě.

Změny jsme provedli také u doplňujících otázek na konci dotazníku, kdy jsme některé otázky upravili tak, aby lépe odpovídaly poměrům respondentů v cílové skupině, a některé (pohlaví apod.) jsme vzhledem k tomu, že by se v dotazníkové baterii opakovaly, úplně vynechali.

Na úplný závěr dotazníkové baterie jsme respondentům také nabídli možnost sdělit cokoli, co je ohledně dotazníků a jejich vyplňování napadá. Této možnosti však využila pouze nepatrná část výzkumného souboru.

Další skutečností, kterou bychom zde rádi uvedli, je fakt, že (ke zvýšení jak motivace studentů, tak celkové užitečnosti výzkumu) byla respondentům nabídnuta možnost zpětné vazby - zaslání jejich vlastních výsledků NEO pětifaktorového osobnostního inventáře.

6.4 Metody zpracování a analýzy dat

Získaná data jsme zpracovávali nejprve pomocí MS Excel a MS Word, dále jsme pracovali s programem Statistica. Nejprve bylo provedeno základní čištění dat. Následoval přepočítání inverzních položek. Skóry jednotlivých dotazníků (s výjimkou Pětifaktorového osobnostního inventáře (Hřebíčková & Urbánek, 2001)) byly z důvodu lepší přehlednosti a orientace v datech převedeny na T - skóry.

Co se týká upraveného dotazníku životní spokojenosti, při jeho vyhodnocování jsme na základě vizuální inspekce dospěli k rozhodnutí vyřadit škály *Manželství a partnerství*, *Vztah k vlastním dětem* a *Sexualita*, neboť velká část respondentů tyto škály nevyplnila. Následně jsme pracovali pouze se škálami *Zdraví*, *Vlastní osoba*, *Vzdělávání a budoucí zaměstnání*, *Studium na této škole*, *Finanční situace*, *Volný čas* a *Přátelé, známí a příbuzní*. Škálu *Studium na této škole* jsme se rozhodli zařadit následkem provedení korelační analýzy a zjištění, že se souborem ostatních šesti škál vykazuje korelaci 0,63.

Domníváme se, že i po provedených změnách zůstávají položky v námi upraveném dotazníku vnitřně konzistentní, neboť Cronbachova alfa odpovídá hodnotě 0,93.

V rámci dalšího postupu při zpracování dat jsme pomocí metod deskriptivní statistiky popsali charakteristiky výběrových souborů. Hypotézy o souvislosti jsme ověřovali pomocí Pearsonovy korelace. K ověření hypotéz o rozdílu jsme použili Studentův t-test pro nezávislé výběry.

Co se týká vyhodnocování položky kvalitativního charakteru, při práci s odpověďmi respondentů jsme provedli kódování, na jehož základě jsme vytvořili obecnější kategorie a respondenty následně podle obsahu jejich odpovědí do těchto kategorií vřazovali.

6.5 Etické problémy a způsob jejich řešení

Respondenti byli o povaze i účelu výzkumu k bakalářské práci informováni. Výzkumu se účastnili na základě vlastní dobrovolnosti a mohli z něj kdykoli odstoupit. Podobně, pokud nechtěli vyplňovat některé položky, mohli je přeskočit a pokračovat dále.

Vzhledem k nízkému počtu studentů, "rodinnému" prostředí hlavně olomoucké konzervatoře a tomu, že studenti v dotaznících vyplňovali jak ročník, tak hlavní obor studia, jsme postupovali velmi obezřetně v otázce anonymity. Respondenty jsme ujistili ústně i v rámci úvodních instrukcí dotazníkové baterie o tom, že informace, které budou sdílet, jsou důvěrné. Vedení konzervatoře jsme následně předali pouze celkovou zprávu se všeobecnými závěry vycházejícími z anonymizovaných dat (zpráva viz **příloha č. 4**).

7 VÝBĚROVÉ SOUBORY

7.1 Výběrový soubor dílčího výzkumu A

Dílčí výzkum A se zaměřuje na populaci **studentů konzervatoří** v České republice s obory studia **hudba a zpěv**. Dle údajů dostupných ze stránek Českého statistického úřadu (2015) ve školním roce 2014/2015 studovalo hudbu a zpěv na konzervatořích 2813 jedinců (2242 se vzdělávalo v oboru hudba, 571 v oboru zpěv).

V souladu se zaměřením výzkumu výběrový soubor A sestává ze studentů Konzervatoře Evangelické akademie v Olomouci a studentů Konzervatoře Pavla Josefa Vejvanovského v Kroměříži. Jednalo se o **příležitostný výběr**. Okolnosti a průběh sběru jsme se již popsali v kapitole Původní záměr a skutečnost při sběru dat.

Jediným kritériem pro tento výběrový soubor A byl **status studenta hudby/zpěvu na konzervatoři**.

Na olomoucké konzervatoři jsme v průběhu jarního i podzimního sběru získali celkem 96 dotazníků. 60 dotazníků pochází z "jarního" sběru (březen, duben 2015) a 36 z "podzimního" (říjen 2015). Ze druhého, podzimního sběru jsme 18 dotazníků byli nuceni vyřadit z důvodu opakování respondentů (opakující se identifikační kódy, tzn. jednalo se o tytéž osoby). Jak již bylo zmíněno, u těchto osob jsme vždy použili první vyplněný dotazník. V rámci kroměřížské konzervatoře jsme v souladu s původními záměry výzkumu oslovili první, druhý a třetí ročník a získali jsme celkem 62 dotazníků.

Do dílčího výzkumu A jsme tedy zařadili celkem 140 respondentů. Nutno podotknout, že někteří respondenti nevyplnili dotazníky kompletně, avšak se záměrem získat co největší počet dat jsme tyto respondenty z výběrového souboru nevyřazovali hned, ale až při provádění dílčích statistických analýz.

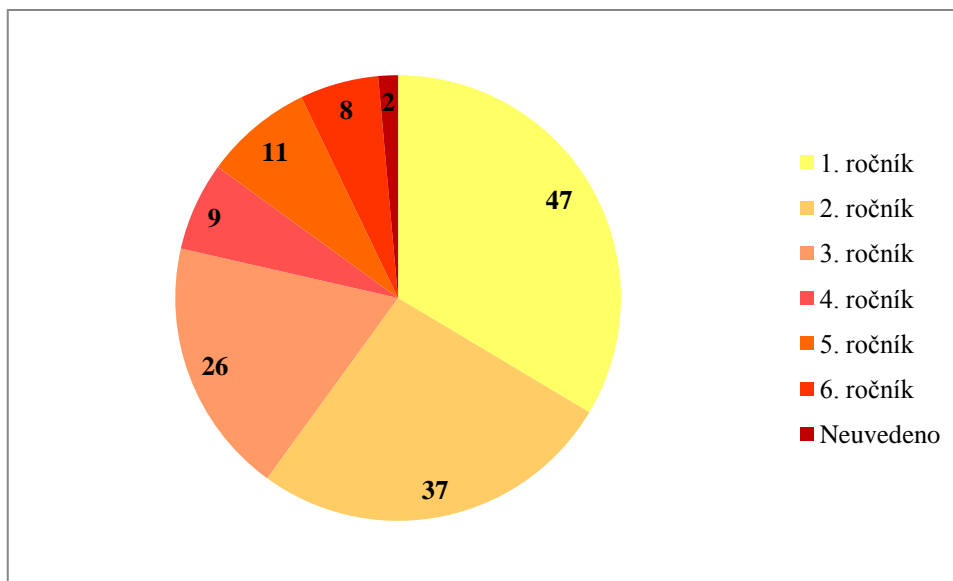
7.1.1 Popis výběrového souboru A

V následujícím oddíle si uvedeme nejen základní demografické charakteristiky výběrového souboru A, ale také jiná zjištění, ke kterým jsme dospěli v rámci dotazníkového šetření. Tato zjištění uvádíme v souladu s jedním z cílů této bakalářské práce, konkrétně *"popsat a představit strukturu souboru studentů hudby a zpěvu na konzervatoři pomocí vybraných demografických charakteristik"*.

Našemu zvolenému kritériu odpovídalo **140 respondentů**. Výzkumu se účastnilo **43 mužů a 97 žen**. Věkový průměr respondentů byl **18,32**; medián **17** a směrodatná odchylka **3,64**. (2 respondenti však svůj věk neuvedli).

Co se týká zastoupení respondentů s ohledem na ročník studia, můžeme pozorovat sestupnou tendenci. Toto rozložení je do velké míry ovlivněno tím, že v rámci kroměřížské konzervatoře se výzkumu účastnili pouze studenti 1., 2. a 3. ročníku a že z olomoucké konzervatoře jsme do výzkumu zahrnuli jak 1. ročník ze školního roku 2014/2015, tak 1. ročník v rámci školního roku 2015/2016. Konkrétněji rozložení ročníků uvádíme v následujícím grafu:

Graf 1: Zastoupení respondentů s ohledem na ročník studia

Co se týká **dosaženého vzdělání**, většina respondentů (n=102) uváděla vzdělání základní. Jeden respondent uvedl, že je vyučen bez maturity, 28 respondentů uvedlo ukončené středoškolské vzdělání. 6 respondentů uvedlo ukončené vysokoškolské vzdělání a 3 respondenti na tuto otázku neodpověděli.

V otázce zjišťující **rodinný stav** uvedla většina respondentů (n=133) stav svobodný/svobodná. Dvě respondentky uvedly, že jsou již vdané a pět respondentů na tuto otázku neodpovědělo.

Zjišťovali jsme také, zda si studenti při studiu vydělávají. Na tuto otázku odpovědělo záporně 63 respondentů, 60 respondentů uvedlo, že chodí na brigádu a 13 osob sdělilo, že pracuje na částečný úvazek. Čtyři respondenti na tuto otázku neodpověděli.

Co se týká studovaného oboru, ve výběrovém souboru je zastoupení následující: Nejvíce respondentů (n=27) se v rámci hlavního oboru věnuje **zpěvu**. Druhým nejpočetnějším oborem je **klavír** (20 respondentů), následovaný **houslemi** (15 respondentů). Kompletní seznam zastoupených studovaných oborů s příslušnými počty respondentů uvádíme v následující tabulce:

Tabulka 1: Zastoupení oborů ve výběrovém souboru

Obor	Počet studentů
Zpěv	27
Klavír	20
Housle	15
Kytara	11
Příčná flétna	9
Violoncello	8
Klarinet	8
Trombon	7
Trubka	7
Bicí nástroje	6
Varhany	5
Hoboj	3
Cimbál	3
Zobcová flétna	2
Lesní roh	2
Tuba	2
Viola	1
Kontrabas	1
Fagot	1
Saxofon	1
Neuvedeno	1
Celkem	140

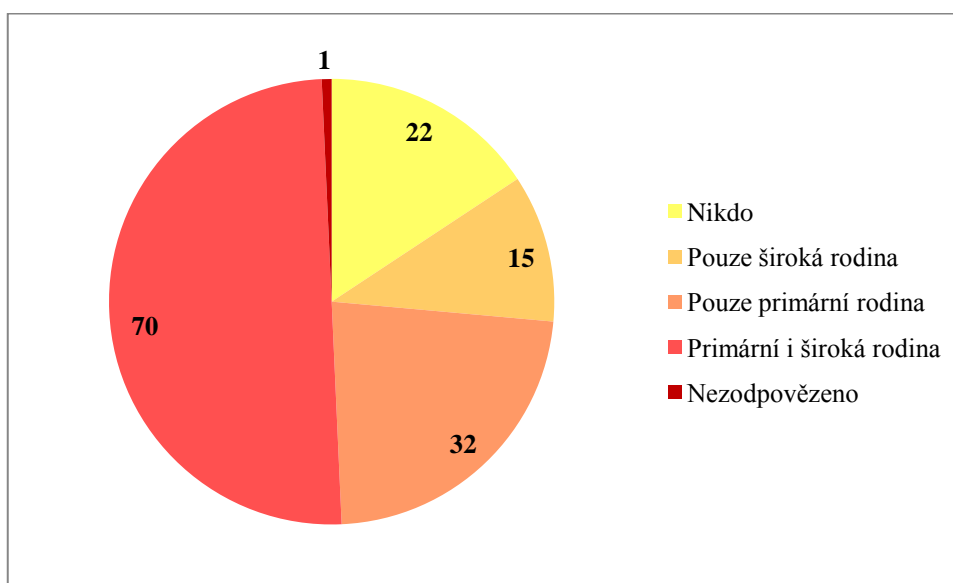
Průměrná délka, po kterou se v rámci svého života respondenti věnují oboru, který nyní na konzervatoři studují jako hlavní obor, je **8,53** roku. Tato doba se může zdát poměrně krátká, nicméně je třeba vzít v potaz skutečnost, že na mnohé nástroje člověk "přechází" z nástroje jiného (tedy např. že na klarinet hraje teprve třetím rokem, nicméně předtím hrál např. 6 let na zobcovou flétnu) a jelikož uvádí délku, po kterou se věnuje současnému oboru, tak je číselný údaj nízký a výsledný průměr snížen.

Na otázku, zda hrají ještě na nějaký **jiný nástroj**/věnují se navíc zpěvu pod odborným vedením, odpověděla většina respondentů (n=115) **kladně**. 23 respondentů odpovědělo záporně a dva svoji odpověď neuvedli.

Průměrný počet hodin, který respondenti během týdne tráví hraním na nástroj/zpěvem, odpovídá hodnotě **18,98 hodin**. V této oblasti však můžeme najít značné rozdíly, pro ilustraci uvádíme maximální uvedenou hodnotu: 39 hod/týden, a minimální hodnotu: 3 hod/týden. Pět respondentů tuto otázku nezodpovědělo.

Další otázka cílila na **rodinné hudební pozadí**. Respondenti vyplňovali, zda a kdo z jejich rodiny (z primární i širší) hraje na hudební nástroj nebo se věnuje zpěvu. Jejich odpovědi jsme poté rozdělili do 4 skupin. Do první skupiny spadali ti respondenti, kteří uvedli, že nikdo jiný z jejich rodiny se hudebním oborům nevěnuje. Do druhé skupiny jsme zařadili ty respondenty, kteří uváděli pouze osoby z širší rodiny (např. dědeček, teta, sestřenice). Do třetí skupiny jsme zařadili ty, kteří uváděli osoby z rodiny primární (např. otec, sestra). Ve čtvrté skupině jsou pak zastoupeni ti, u nichž se hudbě věnují jak členové primární, tak širší rodiny. Výsledné rozložení uvádíme v následujícím grafu:

Graf 2: Hudební pozadí v rodině

Zjišťovali jsme také, zda si respondenti **obor**, kterému se nyní věnují na konzervatoři, v dětství **vybírali sami, či s pomocí** např. rodiny, učitelů nebo přátel. Většina respondentů (n = 89) odpověděla, že si obor vybírala sama, 43 respondentů odpovědělo, že s pomocí ostatních, 7 respondentů si na okolnosti volby nevzpomíná a jeden respondent na otázku neodpověděl.

7.2 Výběrový soubor dílčího výzkumu B

Dílčí výzkum B se zaměřuje na srovnání výsledků **NEO pětifaktorového osobnostního inventáře** mezi studenty konzervatoře s oborem studia hudba a zpěv a studenty ostatních středních škol.

Základnímu souboru (populaci) v rámci této části výzkumu odpovídají **studenti konzervatoří s oborem hudba/zpěv a studenti středních škol ve věku 15 - 21 let** na území České republiky. Do výběrového souboru jsme tedy zahrnuli studenty konzervatoří i středních škol. Dle údajů dostupných ze stránek Českého statistického úřadu (2015) ve školním roce 2014/2015 navštěvovalo střední školy 371228 studentů ve věku 15-22 let (21 a 22 let se na zmiňovaných stránkách uvádí jako jedna kategorie). Konzervatoristů s oborem studia hudba/zpěv bylo ve školním roce 2014/2015 celkem 2813, a to bez ohledu na věk (věková struktura u skupiny těchto studentů nebyla dostupná k zobrazení).

Co se týká strategie výběru výběrového souboru, jednalo se o **příležitostný** výběr. Skupinu **konzervatoristů** v rámci výběrového souboru reprezentují účastníci našeho výzkumu v rámci této bakalářské práce - o tom, jakým způsobem probíhal výběr výběrového souboru, jsme se zmínili v kapitole Původní záměr a skutečnost při sběru dat.

Skupinu **ostatních středoškolských** studentů reprezentují studenti, kteří se účastnili výzkumu v rámci diplomové práce **Mgr. Františka Večeře** (2009), který se zabýval osobností dobrovolníků v psychologickém výzkumu a také v rámci výzkumné části práce pracoval s NEO pětifaktorovým osobnostním inventářem (Hřebíčková & Urbánek, 2001). Data z tohoto výzkumu, týkající se NEO pětifaktorového osobnostního inventáře, poskytl Večeř (2009) k volnému nakládání PhDr. Danielu Dostálovi, Ph.D., který nám poté umožnil jejich použití pro účely této bakalářské práce.

K okolnostem svého výzkumu Mgr. František Večeř (2009) uvádí:

Výzkum byl zaměřen na mládež ve věku 15 – 21 let navštěvující školní zařízení v Olomouci, Praze a Středočeském kraji. Školy byly osloveny prostřednictvím emailové žádosti, kde byl výzkum prezentován jako srovnávání dvou osobnostních dotazníků. Šetření bylo provedeno ve 21 školních třídách. Studijní zaměření respondentů jsem nepokládal za důležité, o výběru vzorku a realizaci výzkumu rozhodovaly samotné školy. Vzorek tvoří žáci, kteří byli v den výzkumu přítomni ve vybrané třídě. Vzorek byl získán kombinací výběru dobrovolného a příležitostného (Večeř, 2009, 37).

Seznam škol, na kterých Mgr. František Večeř (2009) v průběhu prosince 2006 šetření prováděl, uvádíme v **příloze č. 5**.

Pro dílčí výběrový soubor B jsme zvolili tato kritéria:

- 1) **status studenta střední školy/konzervatoře (obor hudba/zpěv)**
- 2) **věkové rozmezí 15-21 let**

Věkové rozmezí jako kritérium jsme zvolili ve shodě s Večeřem (2009), který uvádí: *"Jediným kritériem byl věk 15-21, na studijní specializaci nezáleželo"* (Večeř, 2009, 43).

Původní soubor konzervatoristů obsahoval 140 osob a soubor jedinců v rámci středních škol zahrnoval 467 jedinců. Na základě stanovených kritérií jsme byli nuceni vyřadit celkem 25 respondentů (20 osob z konzervatoře a 5 osob ze skupiny ostatních středoškolských studentů). 11 osob jsme byli nuceni vyřadit z důvodu nekompletních dat (5 osob z konzervatoře a 6 osob z jiných středních škol.)

Ve výsledném výběrovém souboru B je tedy zastoupeno 115 studentů konzervatoře a 456 studentů jiných středních škol, celkem výběrový soubor zahrnuje 571 osob. Vybrané charakteristiky těchto dvou skupin zahrnutých ve výběrovém souboru B uvádíme v následující tabulce:

Tabulka 2: Vybrané charakteristiky studentů konzervatoře a studentů jiných SŠ

	Studenti konzervatoře	Studenti jiných středních škol
Celkový počet osob	115	456
Počet mužů	35	193
Počet žen	80	263
Relativní počet mužů	30	42
Relativní počet žen	70	58
Věk - průměr	17,17	17,09
Věk - medián	17	17
Věk - směrodatná odchylka	1,65	1,40

8 VÝSLEDKY

V této kapitole uvedeme výsledky, které souvisí se stanovenými hypotézami a výzkumnou otázkou. Nejprve představíme výsledky dílčího výzkumu A.

8.1 Výsledky dílčího výzkumu A

Zprvu se budeme věnovat výsledkům položky kvalitativního charakteru, která u studentů hudebních oborů konzervatoře zkoumala vztah k oboru a nástroji a vztahovala se k výzkumné otázce *"Co pro studenty konzervatoře v rámci jejich hlavního oboru znamená hra na nástroj/zpěv?"*. Instrukce položky zněly: *"Popište prosím jednou až dvěma větami, co pro Vás znamená hra na nástroj/zpěv."* Tuto položku vyplnilo celkem 104 respondentů. Na základě odpovědí respondentů jsme vytvořili tyto kategorie:

Hra na nástroj/zpěv jako důležitá součást života či život sám

Přibližně čtvrtina respondentů (n = 29) uváděla, že hra na nástroj je pro ně důležitá součást života, případně život sám. 9 respondentů z této skupiny dokonce uvedlo, že si život bez zpěvu/hry na nástroj nedovedou představit. Obsah této kategorie by se dal shrnout do následující odpovědi: *"Bez zpěvu si svůj život nedokážu představit. Zpěv je pro mě celý můj život, nebo jednou z nejdůležitějších částí."*

Hra na nástroj/zpěv jako radost a zábava

Velká část respondentů (n = 28) uváděla, že hra je pro ně zábavou, radostí, něčím, co je baví. Příkladem budiž následující výpověď: *"Hra na můj nástroj znamená pro mě velké potěšení."*

Hra na nástroj/zpěv jako prostředek uklidnění, uvolnění a úniku do jiné reality

Stejný počet respondentů jako u předchozí kategorie (n = 28) v odpovědích zmiňoval slova jako odpočinek, odreagování či uklidnění, často v kontextu se skutečností, že hra jedinci umožňuje "utéct" do jiného světa. Jako příklad poslouží následující výpověď: *"Vždy, když mám špatnou náladu, tak si zahraju a jsem víc v klidu, zapomenou na vše okolo."*

Hra na nástroj/zpěv jako prostředek vyjádření

Do této kategorie jsme zařadili odpovědi, které se týkaly hry jako prostředku komunikace či vyjádření toho, co lze stěží popsat slovy, zejména emocí a pocitů. V těchto souvislostech se o hře na nástroj/zpěvu vyjádřilo celkem 25 respondentů. Za všechny odpovědi uvedeme následující příklad: *"Je to pro mě prostředek k sebevyjádření a možnost, jak sdílet emoce s lidmi."*

Hra na nástroj/zpěv jako výzva a prostor ke zdokonalování

Část (n = 10) respondentů hru na nástroj popisuje jako určitou výzvu či možnost k tomu, aby rozvíjeli své schopnosti a posouvali hranice svých možností. Jedna respondentka se v této souvislosti vyjádřila následovně: *"Hra na nástroj pro mě znamená výzvu. Pokud po dlouhé době přichází očekávaný výsledek, jsem šťastná."*

Hra na nástroj/zpěv jako součást vlastního já

Někteří respondenti (n = 6) zmiňovali, že zpěv/hra na nástroj jsou součástí jejich osobnosti, jedním z prvků jich samotných. Tento význam hry na nástroj dokresluje následující citace: *"Je to pro mě kus mého já ... tvoří mou uměleckou a citovou stránku."*

Kromě výše zmíněných typů odpovědí se v rámci výpovědí také vyskytla slova jako "svoboda" či "inspirace". Překvapivým faktem je, že velmi málo (n = 4) respondentů zmínilo, že hru na nástroj či zpěv považují za povinnost či něco, co je někdy nebaví.

Hypotézy spadající pod dílčí výzkum A jsme jakožto hypotézy o souvislosti testovali pomocí Pearsonova korelačního koeficientu.

Testování hypotézy H1:

H1: U studentů hudebních oborů konzervatoře existuje **pozitivní souvislost** mezi skórem získaným v dotazníku mapujícím **vztah k oboru** a skórem získaným v dotazníku zkoumajícím **vztah k nástroji**.

Mezi vztahem k oboru a vztahem k nástroji pozorujeme slabou pozitivní souvislost, $r(111) = 0,29$; $p < 0,05$. Na základě výsledků hypotézu H1 **přijímáme**.

Testování hypotézy H2:

H2: U studentů hudebních oborů konzervatoře existuje **pozitivní souvislost** mezi skórem získaným v dotazníku mapujícím **vztah k oboru** a celkovým skórem získaným v **dotazníku životní spokojenosti**.

Mezi vztahem k oboru a celkovou životní spokojeností pozorujeme slabou pozitivní souvislost, $r(131) = 0,32$; $p < 0,05$. Na základě výsledků hypotézu H2 **přijímáme**.

Testování hypotézy H3:

H3: U studentů hudebních oborů konzervatoře existuje **pozitivní souvislost** mezi skórem získaným v dotazníku mapujícím **vztah k nástroji** a celkovým skórem získaným v **dotazníku životní spokojenosti**.

Mezi vztahem k nástroji a celkovou životní spokojeností pozorujeme slabou pozitivní souvislost, $r(105) = 0,20$; $p < 0,05$. Na základě výsledků hypotézu H3 **přijímáme**.

Testování hypotézy H4:

H4: U studentů hudebních oborů konzervatoře existuje **pozitivní souvislost** mezi skórem získaným v oddílu "**vlastní osoba**" (v rámci upraveného Dotazníku životní spokojenosti) a skórem získaným v dotazníku mapujícím **vztah k oboru**.

Mezi vztahem k oboru a spokojeností s vlastní osobou pozorujeme slabou pozitivní souvislost, $r(134) = 0,18$; $p < 0,05$. Na základě výsledků hypotézu H4 **přijímáme**.

Testování hypotézy H5:

H5: U studentů hudebních oborů konzervatoře existuje **pozitivní souvislost** mezi skórem získaným v oddílu "**vlastní osoba**" (v rámci upraveného Dotazníku životní spokojenosti) a skórem získaným v dotazníku mapujícím **vztah k nástroji**.

Mezi vztahem k nástroji a spokojeností s vlastní osobou nepozorujeme statisticky významnou souvislost, $r(108) = 0,03$; $p = 0,77 > 0,05$. Na základě výsledků hypotézu H5 **zamítáme**.

8.2 Výsledky dílčího výzkumu B

V následujícím textu si představíme výsledky té části výzkumu, která se zaměřovala na rozdíly ve skórech jednotlivých dimenzí NEO pětifaktorového osobnostního inventáře mezi studenty hudby a zpěvu na konzervatoři a studenty jiných středních škol.

Na všech škálách jsme testovali normalitu rozložení v obou skupinách pomocí Shapiro-Wilkova testu. U studentů konzervatoře bylo na všech škálách shledáno normální rozložení ($p > 0,05$) kromě škály otevřenosti; u početnější skupiny středoškoláků došlo ke zkreslení normality, patrně vlivem několika málo odlehlých hodnot, vzhledem k velikosti skupiny a s odvoláním na teorii centrálního limitního teorému, jsme se ovšem rozhodli použít k ověřování hypotéz Studentův t-test.

Výsledky t-testu uvádíme v následující tabulce:

Tabulka 3: Hodnoty t-testu pro srovnání hodnot škál NEO pětifaktorového osobnostního inventáře mezi studenty konzervatoře a studenty jiných středních škol

Škála	Průměr konzerv.	Průměr SŠ	T	P	SD konzerv.	SD SŠ	F-poměr rozptyly	p rozptyly	Cohen d
NEUROTICISMUS	25,25	23,55	3,08	0,00	4,96	5,37	1,17	0,31	0,32
EXTRAVERZE	27,38	27,98	-1,53	0,13	3,82	3,73	1,05	0,72	- 0,16
OTEVŘENOST	23,54	22,94	1,38	0,17	4,37	4,14	1,11	0,44	0,14
PŘÍVĚTIVOST	26,01	26,69	-1,50	0,13	4,05	4,41	1,18	0,28	- 0,16
SVĚDOMITOST	29,20	27,20	4,80	0,00	3,84	4,03	1,10	0,55	0,50

Pozn.: Soubor je složen ze 115 studentů konzervatoře a 456 studentů jiných středních škol. Zkratka SD značí směrodatnou odchylku. Cohenovo d je ukazatelem míry účinku - praktické významnosti.

Testování hypotézy H6a

H6a: Mezi studenty hudebních oborů konzervatoře a studenty jiných středních škol existuje **rozdíl** ve skórech dosažených na škále **neuroticismu** NEO pětifaktorového osobnostního inventáře.

Na základě výsledků použitého Studentova t-testu pro dva nezávislé výběry tuto hypotézu **přijímáme**. Studenti konzervatoře ve srovnání se studenty z jiných středních škol vykazují vyšší míru neuroticismu, $t(569) = 3,08$; $p < 0,05$.

Testování hypotézy H6b

H6b: Mezi studenty hudebních oborů konzervatoře a studenty jiných středních škol existuje **rozdíl** ve skórech dosažených na škále **extraverze** NEO pětifaktorového osobnostního inventáře.

Na základě výsledků použitého Studentova t-testu pro dva nezávislé výběry tuto hypotézu **zamítáme**. Skór získaný na škále extraverze se u studentů konzervatoře a jiných středních škol neliší, $t(569) = -1,53$; $p = 0,13 > 0,05$.

Testování hypotézy H6c

H6c: Mezi studenty hudebních oborů konzervatoře a studenty jiných středních škol existuje **rozdíl** ve skórech dosažených na škále **otevřenosti** NEO pětifaktorového osobnostního inventáře.

Na základě výsledků použitého Studentova t-testu pro dva nezávislé výběry tuto hypotézu **zamítáme**. Skór získaný na škále otevřenosti se u studentů konzervatoře a jiných středních škol neliší, $t(569) = 1,38$; $p = 0,17 > 0,05$.

Testování hypotézy H6d

H6d: Mezi studenty hudebních oborů konzervatoře a studenty jiných středních škol existuje **rozdíl** ve skórech dosažených na škále **přívětivosti** NEO pětifaktorového osobnostního inventáře.

Na základě výsledků použitého Studentova t-testu pro dva nezávislé výběry tuto hypotézu **zamítáme**. Skór získaný na škále přívětivosti se u studentů konzervatoře a jiných středních škol neliší, $t(569) = -1,50$; $p = 0,13 > 0,05$.

Testování hypotézy H6e

H6e: Mezi studenty hudebních oborů konzervatoře a studenty jiných středních škol existuje **rozdíl** ve skórech dosažených na škále **svědomitosti** NEO pětifaktorového osobnostního inventáře.

Na základě výsledků použitého Studentova t-testu pro dva nezávislé výběry tuto hypotézu **přijímáme**. Skór získaný na škále přívětivosti se u studentů konzervatoře a jiných středních škol liší, $t(569) = 4,80$; $p < 0,05$.

Vzhledem k nerovnoměrnému zastoupení mužů a žen ve výběrovém souboru jsme se rozhodli ověřit vliv pohlaví. Pro toto srovnání jsme zvolili dvoufaktorovou analýzu rozptylu. Jak je vidět z tabulky č. 4, neexistuje signifikantní interakce mezi školou a pohlavím na žádné ze škál. Byly sice nalezeny rozdíly mezi chlapci a dívkami na škálách neuroticismu a otevřenosti, tyto však nebyly závislé na typu školy, kde chlapci či dívky studují. Výše uvedené závěry stran hypotéz by tedy neměly být ovlivněny rozdílným poměrem zastoupení pohlaví v obou skupinách studentů.

Tabulka 4 : Výsledky dvoufaktorové analýzy rozptylu

Škála	Průměr muži	Průměr ženy	Pohlaví		Pohlaví x Škola	
			F	P	F	P
NEUROTICISMUS	23,52	24,90	5,51	0,02	0,01	0,93
EXTRAVERZE	27,53	27,75	0,25	0,61	0,17	0,68
OTEVŘENOST	24,07	22,79	7,65	0,01	0,46	0,50
PŘÍVĚTIVOST	26,23	26,38	0,09	0,77	0,47	0,49
SVĚDOMITOST	27,88	28,39	1,32	0,25	0,03	0,85

9 DISKUZE

V následující diskuzi se zaměříme na bližší interpretaci výsledků. Budeme se věnovat také omezením výzkumu a nedostatkům, které mohou být příčinou případných nepřesností. Na závěr se zaměříme na podněty pro možné další výzkumy v rámci dané problematiky.

Co se týká použitých metod, jsme si vědomi skutečnosti, že dotazníková baterie byla z velké části tvořena metodami nestandardizovanými, což znemožňuje srovnání dosažených výsledků s populačními normami. Úpravy v rámci dotazníku životní spokojenosti jsme však provedli proto, aby jednotlivé položky lépe odpovídaly potřebám cílové populace. Ohledně vztahu k oboru a nástroji jsme se museli uchýlit ke tvorbě dotazníků vlastní konstrukce, neboť nám není známa žádná jiná metoda, která by se touto problematikou zabývala.

Za částečně problematické považujeme oba výběrové soubory. Co se týká dílčího výzkumu A, uvědomujeme si, že vzorek mohl být většího rozsahu i větší variability v otázce lokace jednotlivých konzervatoří. Zobecnění výsledků na celkovou populaci studentů hudebních oborů na konzervatořích v rámci celé České republiky lze tedy provést pouze s vědomím určitých omezení plynoucích z toho, že do výzkumu byly zapojeny pouze dvě konzervatoře, a to z Olomouckého a Jihomoravského kraje. Výběrový soubor dílčího výzkumu B považujeme za problematický zejména kvůli tomu, že obsahoval jak adolescenty, kteří vyplňovali NEO pětifaktorový osobnostní inventář v roce 2015 (jedinci, se kterými jsme přímo pracovali v rámci tohoto výzkumu), tak adolescenty, kteří tento inventář vyplňovali v roce 2006 (jedinci zahrnutí do výzkumu v rámci magisterské diplomové práce Františka Večeře (2009)) - tento časový rozdíl může být taktéž zdrojem zkreslení.

Výsledky kvalitativní položky přináší zajímavý vhled do problematiky vztahu mezi hudebníkem a oborem či nástrojem. Zjištění, ke kterým jsme dospěli, jsou vyjádřením skutečnosti, která je ve své podstatě předvídatelná - pokud si jedinec zvolí určitý obor jako předmět studia, dá se předpokládat, že k tomuto oboru má pozitivní vztah a tento obor je svým způsobem součástí jedincova života a osobnosti. Nicméně v rámci tohoto výzkumu jsme vymezili konkrétnější obsahy a rozměry, kterých může vztah k oboru a nástroji nabývat.

Co se týká stanovených hypotéz v rámci dílčího výzkumu A, většinu z nich jsme mohli na základě výsledků přijmout. Vztah k oboru slabě pozitivně souvisí se vztahem k nástroji. Jak vztah k oboru, tak vztah k nástroji vykazuje slabou pozitivní souvislost s životní spokojeností konzervatoristů. Stejně tak vykazuje slabou pozitivní souvislost vztah k oboru a spokojenost s vlastní osobou. Tyto výsledky jsou dle našeho mínění v souladu se zjištěními Simoense a Tervaniemi (2012), neboť respondenti v jejich studii, kteří měli blízký vztah se svým nástrojem, vykazovali v některých aspektech vyšší profesní životní spokojenost. Hypotéza o souvislosti mezi vztahem k nástroji jako předmětu a spokojeností s vlastní osobou se však v rámci našeho výzkumu nepotvrdila. Usuzujeme tedy, že u hudebníků je pro spokojenost se sebou samými důležitý spíše obor jako takový a hra jakožto činnost, avšak vztah ke konkrétnímu nástroji - předmětu - na jejich spokojenost s vlastní osobou vliv nemá.

Z výsledků dílčího výzkumu B vyplývá, že studenti hudebních oborů konzervatoře jsou ve srovnání se studenty jiných středních škol neurotičtější a svědomitější. V ostatních dimenzích osobnosti v rámci pětifaktorové osobnostní teorie mezi těmito dvěma skupinami studentů rozdíly nalezeny nebyly. Zjištěný zvýšený skóre na škále neuroticismu u studentů konzervatoře je v souladu např. se zjištěním Willse a Coopera (1984), kteří dospěli k závěru, že hudebníci jako skupina jsou neurotičtější než jedinci z jiných profesí, není však jasné, zda je zvýšený neuroticismus u hudebníků způsoben osobnostními či situačními faktory. K podobnému závěru dospěli také Marchant-Haycoxová a Wilson (1992) v souvislosti s úzkostí z vystoupení.

Pro zjištění, že hudebníci jsou svědomitější než jejich vrstevníci z jiných středních škol, můžeme najít podporu např. u Woodyho (1999), který uvádí, že proces, kdy se člověk stává hudebníkem, vyžaduje značnou sebedisciplínu, režim a cvičení - domníváme se, že těchto požadavků mohou snáze dosáhnout právě jedinci, kteří jsou ve své podstatě svědomití - tedy také ctižadostiví, pilní, s pevnou vůlí a vysokými cíli (Hřebíčková & Urbánek, 2001). Určitou ctižadost a snahu o dosažení cíle jsme pozorovali také přímo v některých výpovědích respondentů v rámci našeho výzkumu - hra na nástroj pro ně znamenala mimo jiné například *"pocit být čím dál lepší ve svém oboru, snažit se"* či s ohledem na budoucí profesi *"něco, v čem chci být dobrá, a proto potřebuji poctivě cvičit"*.

Co se týká dimenze extraverte, předchozí výzkumy (Kemp, 1981; Marchant-Haycox & Willson, 1992; Wubbenorst, 1994) přináší ohledně extraverte a introverte u hudebníků rozporuplné výsledky, nepovažujeme tedy za překvapivý fakt, že na této škále nebyl zjištěn mezi dvěma skupinami studentů rozdíl. V otázce přívětivosti jsme se v rámci teoreticko-kritické analýzy dosavadních výzkumů nesetkali s jednoznačnými závěry, které by se nějakým způsobem vztahovaly k osobnosti hudebníka v dimenzi přívětivosti - ani v rámci našeho výzkumu jsme žádné odlišnosti oproti "nehudebníkům" nezjistili. Tento rozměr osobnosti se tedy jeví jako nesouvisející s tím, zda se člověk hudbě věnuje, či ne. Ohledně rozměru otevřenosti vůči zkušenosti by se vzhledem k předchozím zjištěním o vysoké míře kreativity u studentů hudby (Alter, 1989) dalo předpokládat, že studenti konzervatoře budou dosahovat vyšších skóre než studenti jiných středních škol. Domníváme se, že v jistém ohledu (např. hledání nových možností v technice, interpretaci skladby) mohou mladí hudebníci v rámci své osobnosti vykazovat otevřenost vůči zkušenosti, zároveň však v určitých ohledech zastávají také konzervativnější postoje (např. dlouhodobé zaměření na jeden nástroj). V rámci těch faktorů otevřenosti vůči zkušenosti, které dle našeho mínění přímo souvisí s osobností hudebníka, nemůžeme tedy dojít k závěru, že by se tato dimenze měla výrazně vychylovat jedním směrem a případně tak odlišovat mladé hudebníky od jejich vrstevníků, věnujících se jiným studijním oborům.

U studentů konzervatoře jsme zjistili zvýšené skóre na škále neuroticismu a svědomitosti. Není však jasné, co je skutečnou příčinou tohoto zvýšení - zda jsou rozhodujícím činitelem zejména osobnostní faktory (tzn. na konzervatoř se hlásí jedinci, kteří jsou sami o sobě neurotičtější a svědomitější než jejich vrstevníci), či zda je důvodem spíše prostředí konzervatoře a okolnosti pojící se s kariérou mladého hudebníka (tzn. zvýšení neuroticismu a svědomitosti je následkem nároků a povinností, které jsou na studenty konzervatoří kladeny). Vztah příčin a následků v otázkách zvýšeného neuroticismu a svědomitosti by mohl být předmětem dalšího zkoumání.

Co se týká aplikací zjištěných poznatků, domníváme se, že zvýšenému neuroticismu u studentů hudebních oborů konzervatoře by bylo vhodné věnovat pozornost a zajistit jim adekvátní možnosti podpory a práce s touto dimenzí osobnosti, aby bylo možné omezit její negativní vliv na profesní i osobní život těchto mladých hudebníků.

10 ZÁVĚRY

Tato práce se zaměřovala na studenty hudby a zpěvu na konzervatoři, jejich vztah k oboru a nástroji a osobnostní odlišnosti oproti studentům jiných středních škol. Pro vzhled do problematiky vztahu k oboru a nástroji jsme si stanovili výzkumnou otázku **Co pro studenty konzervatoře v rámci jejich hlavního oboru znamená hra na nástroj/zpěv?** Zjistili jsme, že hra na nástroj/zpěv může pro studenty hudební konzervatoře znamenat následující:

- 1) důležitá součást života či život sám
- 2) radost a zábava
- 3) prostředek uklidnění, uvolnění a úniku do jiné reality
- 4) prostředek vyjádření
- 5) výzva a prostor ke zdokonalování
- 6) součást vlastního já

U studentů hudebních oborů konzervatoře jsme také zkoumali souvislosti mezi vztahem k oboru, vztahem k nástroji (jako předmětu) a životní spokojeností (jak celkovou, tak spokojeností s vlastní osobou). Z výsledků vyplývá, že vztah k oboru slabě pozitivně koreluje se vztahem k nástroji; dále že jak vztah k oboru, tak vztah k nástroji slabě pozitivně koreluje s celkovou životní spokojeností. Spokojenost s vlastní osobou vykazuje slabou pozitivní korelaci pouze se vztahem k oboru, se vztahem k nástroji jako předmětu nikoli.

Ve druhé části výzkumu jsme srovnávali mezi sebou výsledky NEO pětifaktorového osobnostního inventáře (Hřebíčková & Urbánek, 2001) u studentů hudebních oborů konzervatoře a studentů jiných středních škol. Výsledky ukazují, že **studenti konzervatoře** oproti studentům jiných středních škol vykazují **vyšší skóre na škále svědomitosti a neuroticismu**. V ostatních dimenzích osobnosti (extraverze, otevřenost vůči zkušenosti a přívětivost) rozdíly mezi těmito dvěma skupinami studentů zjištěny nebyly.

SOUHRN

Práce pojednává o studentech hudby a zpěvu na konzervatoři, jejich vztahu k oboru a nástroji a o souvislostech těchto vztahů s životní spokojeností. Zaměřuje se také na vybrané osobnostní charakteristiky této skupiny studentů a jejich odlišnosti oproti studentům jiných středních škol. V teoretické části práce jsme se nejprve věnovali vybraným oblastem souvisejícím s osobností, mimo jiné otázce hudebních vloh a schopností a jejich vývoje. Zabývali jsme se rovněž specifiky osobnosti hudebníka. Další oblastí našeho zájmu byla životní spokojenost a výzkumy zkoumající tento fenomén u adolescentů v České republice a u hudebníků. Pozornost jsme věnovali rovněž problematice vztahu hudebníka ke hře a nástroji a interakcím mezi jedincem, hudebním nástrojem a hudbou. Prožívání vztahu s nástrojem jsme následně představili na příkladech výpovědí konkrétních osobností z hudebního prostředí.

Hlavní inspirací pro empirickou část této práce byl výzkum Simoense a Tervaniemi (2013), kteří u hudebníků zkoumali souvislosti mezi vztahem k nástroji a profesní životní spokojeností, a uvádí, že pocit sjednocení s nástrojem se zdá být s ohledem na různé faktory profesní životní spokojenosti pro hudebníky výhodným typem vztahu.

Cílem výzkumné části této práce bylo zejména prozkoumat vztah k oboru a nástroji u studentů hudby a zpěvu na konzervatoři a poukázat na případné souvislosti těchto vztahů s životní spokojeností. Dalším cílem výzkumu bylo srovnat výsledky NEO pětifaktorového osobnostního inventáře studentů hudebních oborů konzervatoře se studenty jiných středních škol a diskutovat případné odlišnosti. Výzkumnou činnost jsme rozdělili do dvou částí, a to "díličího výzkumu A", který se zaměřoval pouze na studenty hudby a zpěvu na konzervatoři, a "díličího výzkumu B", zaměřeného na srovnání studentů hudebních oborů konzervatoře se studenty jiných středních škol.

Pro účely bakalářské práce jsme v rámci výzkumu zvolili z převážné části kvantitativní přístup. Jedna položka však byla kvalitativního charakteru a kvalitativním způsobem byla také vyhodnocována. Výzkum jsme prováděli na Konzervatoři Evangelické akademie v Olomouci a na Konzervatoři Pavla Josefa Vejvanovského v Kroměříži, které jsme zvolili příležitostným výběrem. Pro sběr dat jsme zvolili dotazník vlastní konstrukce, upravený Dotazník životní spokojenosti (Fahrenberg et al., 2001) a NEO pětifaktorový osobnostní inventář (Hřebíčková & Urbánek, 2001). Dotazník vlastní konstrukce obsahoval oddíl mapující vybrané demografické charakteristiky a položku kvalitativního

charakteru, která zkoumala vztah ke hře na nástroj/zpěvu. Dále dotazník obsahoval 15 položek zkoumajících vztah k oboru a 10 položek zaměřujících se na vztah k nástroji. Tyto položky měly podobu tvrzení, u kterých respondenti na pětistupňové škále vyjadřovali míru souhlasu. U Dotazníku životní spokojenosti (Fahrenberg et al., 2001) jsme provedli na některých škálách úpravy tak, aby lépe odpovídaly aktuální situaci studentů - adolescentů, a přidali jsme škálu "Studium na této škole", kterou jsme zařadili s ohledem na zakázku ředitele jedné ze škol, se kterou jsme spolupracovali.

Do výběrového souboru dílčího výzkumu A bylo zařazeno 140 studentů hudby/zpěvu na konzervatoři. Výběrový soubor dílčího výzkumu B tvořili studenti konzervatoří z dílčího výzkumu A a studenti jiných středních škol, kteří byli zapojeni do výzkumu v rámci práce Františka Večeře (2009), jehož data nám byla poskytnuta. Obě skupiny studentů byly ve věku 15 - 21 let. Celkový počet jedinců zahrnutých do výběrového souboru B byl 571 (115 studentů konzervatoře a 456 studentů jiných středních škol).

V rámci dílčího výzkumu A jsme si stanovili výzkumnou otázku "Co pro studenty konzervatoře v rámci jejich hlavního oboru znamená hra na nástroj/zpěv?" Do dotazníkové baterie jsme vřadili položku ve znění "*Popište prosím jednou až dvěma větami, co pro Vás znamená hra na nástroj/zpěv.*" Ze získaných výpovědí jsme na základě jejich obsahu vytvořili obecnější kategorie a zjistili jsme, že hra na nástroj/zpěv může pro studenty hudební konzervatoře znamenat 1) důležitou součást života či život sám, 2) radost a zábavu, 3) prostředek uklidnění, uvolnění a úniku do jiné reality, 4) prostředek vyjádření, 5) výzvu a prostor ke zdokonalování, 6) součást vlastního já.

V rámci dílčího výzkumu A jsme si stanovili celkem pět hypotéz o souvislosti, a to o pozitivní souvislosti mezi 1) vztahem k oboru a vztahem k nástroji, 2) vztahem k oboru a celkovou životní spokojeností, 3) vztahem k nástroji a celkovou životní spokojeností, 4) vztahem k oboru a spokojeností s vlastní osobou (měřenou na subškále dotazníku životní spokojenosti) a 5) vztahem k nástroji a spokojenosti s vlastní osobou. Hypotézy jsme ověřovali v programu Statistica pomocí Pearsonova korelačního koeficientu. Z výsledků vyplývá, že vztah k oboru slabě pozitivně koreluje se vztahem k nástroji; dále, že jak vztah k oboru, tak vztah k nástroji slabě pozitivně koreluje s celkovou životní spokojeností. Spokojenost s vlastní osobou vykazuje slabou pozitivní korelaci pouze se vztahem k oboru, se vztahem k nástroji jako předmětu nikoli. Čtyři hypotézy byly tedy přijaty a jedna zamítnuta.

V rámci dílčího výzkumu B jsme si stanovili celkem pět hypotéz o rozdílu ve výsledných skórech na pěti škálách NEO pětifaktorového osobnostního inventáře (Hřebíčková & Urbánek, 2001) mezi studenty hudebních oborů konzervatoře a studenty jiných středních škol. Tyto hypotézy jsme ověřovali pomocí Studentova t-testu pro nezávislé výběry. Výsledky ukazují, že studenti konzervatoře oproti studentům jiných středních škol vykazují vyšší skóry na škále svědomitosti a neuroticismu. V ostatních dimenzích osobnosti (extraverze, otevřenost vůči zkušenosti a přívětivost) rozdíly mezi těmito dvěma skupinami studentů zjištěny nebyly. Ze zmiňovaných pěti hypotéz byly tedy tři zamítnuty a dvě přijaty.

Slabiny výzkumu spatřujeme zejména v použitých metodách a částečně také v obou výběrových souborech. Jsme si vědomi skutečnosti, že dotazníková baterie byla z velké části tvořena metodami nestandardizovanými, což znemožňuje srovnání dosažených výsledků s populačními normami. Ohledně vztahu k oboru a nástroji jsme se však museli uchýlit ke tvorbě dotazníků vlastní konstrukce, neboť nám není známa žádná jiná metoda, která by se touto problematikou zabývala. Co se týká výběrového souboru A, uvědomujeme si, že vzorek mohl být většího rozsahu i větší variability v otázce lokace jednotlivých konzervatoří. Zobecnění výsledků na celkovou populaci studentů hudebních oborů konzervatoří v rámci celé České republiky je tedy možné pouze s vědomím určitých omezení. Problematicnost výběrového souboru B spatřujeme v tom, že do něj byli zahrnuti adolescenti vyplňující NEO pětifaktorový osobnostní inventář v roce 2015, a zároveň jedinci, kteří tento inventář vyplňovali v roce 2006 - tento časový rozdíl může být zdrojem určitého zkreslení.

Práce přináší vhled do některých oblastí života specifické skupiny jedinců, a to studentů hudby a zpěvu na konzervatoři. V rámci předkládaného výzkumu se v našich kulturních podmínkách potvrdila dřívější zjištění, že se u hudebníků objevuje zvýšená míra neuroticismu. Na tuto problematiku bychom rádi upozornili jako na prostor k možné aplikaci psychologických prostředků, které by mohly mít na zvýšenou hladinu neuroticismu, a tím i na profesní i osobní život těchto jedinců příznivý vliv.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ A LITERATURY

Alter, J. B. (1989). Creativity profile of university and conservatory music students. *Creativity Research Journal*, 2(3), 184-195. doi: 10.1080/10400418909534314

Australian Government - Health and Medical Research Council (2015). *Alcohol guidelines: reducing the health risks*. Získáno 15. února 2016 z <https://www.nhmrc.gov.au/health-topics/alcohol-guidelines>

Csikszentmihalyi, M. (1990). *Flow - The Psychology of Optimal Experience*. HarperCollins e-books.

Český statistický úřad. (2015). *Školy a školská zařízení - za školní rok 2014/2015*. Získáno 3. února 2016 z <https://www.czso.cz/csu/czso/skoly-a-skolska-zarizeni-za-skolni-rok-20142015>

de Manzano, Ö., Theorell, T., Harmat, L., & Ullén, F. (2010). The psychophysiology of flow during piano playing. *Emotion*, 10(3), 301-311. doi:10.1037/a0018432

"Die Geige ist ganz nah bei dir". (9. prosince 2014). *Westdeutsche Allgemeine Zeitung*. Získáno z <http://www.derwesten.de/kultur/die-geige-ist-ganz-nah-bei-dir-aimp-id10126062.html>

Doleželová, I. (2010). *Charakteristiky osobnosti a copingové strategie u adolescentů*. (Nepublikovaná magisterská diplomová práce). Masarykova univerzita. Získáno 10. února 2016 z http://is.muni.cz/th/144535/fss_m/

Dyce, J. A., & O'connor, B. P. (1994). The Personalities of Popular Musicians. *Psychology of Music*, 22(2), 168-173. doi: 10.1177/0305735694222006

Echard, W. (2006). Sensible virtual selves: Bodies, instruments and the becoming-concrete of Music. *Contemporary Music Review*, 25(1/2), 7-16. doi:10.1080/07494460600647386

Fahrenberg, J., Myrtek, M., Schumacher, J., & Brähler, E. (2001). *Dotazník životní spokojenosti*. Praha: Testcentrum.

Ferjenčík, J. (2010). *Úvod do metodologie psychologického výzkumu*. Praha: Portál.

Gillespie, B. (2012). *Mechanics of the relationship between musician and musical instrument*. Získáno 12. února 2016 z <http://www.cirmmt.org/activities/seminars/gillespie>

- Hamplová, D. (2004). *Životní spokojenost: rodina, práce a další faktory*. Praha: Sociologický ústav Akademie věd ČR.
- Hartl, P., & Hartlová, H. (2010). *Velký psychologický slovník*. Praha: Portál.
- Holas, M. (2013). *Psychologie hudby v profesionální hudební výchově*. Praha: Nakladatelství Akademie múzických umění v Praze.
- Hřebíčková, M. (2001). Přehled výzkumů uplatňujících pětifaktorový model osobnosti v adolescenci. In Řehulková, O., & Řehulka, E. (Eds.), *Psychologické otázky adolescence*, (43-57). Brno: Psychologický ústav Akademie věd ČR; Boskovice: Albert.
- Hřebíčková, M., & Urbánek, T. (2001). *NEO pětifaktorový osobnostní inventář (podle NEO Five-Factor Inventory P. T. Costy a McCrae)*. Praha: Testcentrum.
- Jacobs, T. (10. prosince 2012). The Benefits of Bonding with a Musical Instrument. *Pacific Standard*. Získáno z <http://www.psmag.com/business-economics/the-benefits-of-bonding-with-a-musical-instrument-50265>
- Kebza, V., & Šolcová, I. (2003). Well-being jako psychologický a zároveň mezioborově založený pojem. *Československá psychologie*, 47(4), 333-345.
- Kemp, A. (1981). The Personality Structure of the Musician: I. Identifying a Profile of Traits for the Performer. *Psychology of Music*, 9(1), 3-14. doi: 10.1177/03057356810090010201
- Kenny, D., Driscoll, T., & Ackermann, B. (2014). Psychological well-being in professional orchestral musician in Australia: A descriptive population study. *Psychology Of Music*, 42(2), 210-232. doi:10.1177/0305735612463950
- Kožený, J., Csémy, L., & Tišanská, L. (2007). Strukturální analýza modelu životní spokojenosti adolescentů. *Československá psychologie*, 51(3), 224-237.
- Kulka, J. (2008). *Psychologie umění*. Praha: Grada.
- Langmeier, J., & Krejčířová, D. (2006). *Vývojová psychologie*. Praha: Grada.
- Leman, M. (2008). *Embodied Music Cognition and Mediation Technology*. Cambridge, MA, a London: MIT Press.

- Marchant-Haycox, S. E., & Wilson, G. D. (1992). Personality and stress in performing artists. *Personality and Individual Differences*, 13(10), 1061-1068. doi: 10.1016/0191-8869(92)90021-g
- McCrae, R. R., & Costa Jr, P. T. (1999). A five-factor theory of personality. *Handbook of personality: Theory and research*, 2, 139-153.
- Nechybujte.cz (2015). *Internetový slovník současné češtiny*. Získáno 29. 12. 2015 z <http://www.nechybujte.cz/slovník-soucasne-cestiny>
- Nijs, L., Lesaffre, M., & Leman, M. (2009). The musical instrument as a natural extension of the musician. In Castellango, M. & Genevois, H. (Eds.), *Proceedings of the 5th Conference of Interdisciplinary Musicology* (132–133). Získáno 2. prosince 2015 z <http://hdl.handle.net/1854/LU-844863>
- Pérez-Aldeguer, S., & Leganés, E. (2014). Differences in psychological well-being between choristers and non-choristers in older adults. *International Journal Of Community Music*, 7(3), 397-407. doi:10.1386/ijcm.7.3.397_1
- Rajsiglová, A. (2013). *Antisociální chování adolescentů a jeho vztah k rysům osobnosti a k sebehodnocení*. (Nepublikovaná magisterská diplomová práce). Masarykova univerzita. Získáno 7. února 2016 z http://is.muni.cz/th/322399/ff_m/
- Sedlák, F., & Váňová, H. (2013). *Hudební psychologie pro učitele*. Praha: Karolinum.
- Service, T. (3. ledna 2012). From Liszt to Hendrix: the love affair of musicians and their instruments. *The Guardian*. Získáno z <http://www.theguardian.com/commentisfree/2012/jan/03/love-affair-musicians-instruments>
- Shatin, L., Kotter, W., & Douglas-Longmore, G. (1968). Personality profile of successful music therapists. *Journal Of Music Therapy*, 5(4), 111-113. doi:10.1093/jmt/5.4.111
- Schottnerová, M. (2013). *Vztah mezi osobním smyslem života a vybranými osobnostními charakteristikami adolescentů*. (Nepublikovaná bakalářská diplomová práce). Univerzita Palackého v Olomouci. Získáno 22. února 2016 z <http://library.upol.cz/arl-upol/cs/csg/?repo=upolrepo&key=66517745062>

- Sichová, T. (2014). *Individuální a situační faktory prožívání flow u hudebníků*. (Nepublikovaná bakalářská diplomová práce). Masarykova univerzita. Získáno 22. února 2016 z http://is.muni.cz/th/386242/fss_b/
- Sikorová, K. (2013). *Životní spokojenost u adolescentů*. (Nepublikovaná magisterská diplomová práce). Masarykova univerzita. Získáno 15. února 2016 z http://is.muni.cz/th/342474/ff_m/
- Simoens, V. L., & Tervaniemi, M. (2013). Musician–instrument relationship as a candidate index for professional well-being in musicians. *Psychology Of Aesthetics, Creativity, And The Arts*, 7(2), 171-180. doi:10.1037/a0030164
- Sloboda, J. A. (2005). *Exploring the musical mind: Cognition, emotion, ability, function*. Oxford: Oxford University Press.
- Snopek, M., Hublová, V. (2008). Sociální opora a její vztah k životní spokojenosti, sebehodnocení a osobnosti u adolescentů: rodové rozdíly. *Československá psychologie*, 52(5), 500-509.
- Snopek, M., Hublová, V., Blatný, M., & Jelínek, M. (2011). Osobnostní koreláty životní spokojenosti a sebehodnocení u adolescentů: rodové rozdíly. *Československá Psychologie*, 55(6), 521-533.
- Vágnerová, M. (2012). *Vývojová psychologie. Dětství a dospívání*. Praha: Karolinum.
- Veber, P. (2003). I housle mají duši. *Magazín Klubu Vltava* (2), 7-12. Získáno 25. ledna 2016 z <http://spidlen.com/cz-en/reference.php?l=cz>
- Večeř, F. (2009). *K osobnosti dobrovolníků v psychologickém výzkumu*. (Nepublikovaná magisterská diplomová práce). Univerzita Palackého v Olomouci. Získáno 15. října 2015 z <http://library.upol.cz/ar1-upol/cs/csg/?repo=upolrepo&key=2976851934>
- Vlčinský, M. (2014). Krásně smutná viola Jitky Hosprové. *Vivace* (3), 5-7. Získáno 20. prosince 2015 z <http://www.supraphon.cz/archivy-katalogy/vivace/238-supraphon-vivace-podzim-zima-2014>
- Wills, G. I. (1984). A personality study of musicians working in the popular field. *Personality and Individual Differences*, 5(3), 359-360. doi:10.1016/0191-8869(84)90075-8

Wills, G. I., & Cooper, C. L. (1984). Pressures on professional musicians. *Leadership & Organization Development Journal*, 5(4), 17-20. doi:10.1108/eb053555

Woody II, R. H. (1999). The musician's personality. *Creativity Research Journal*, 12(4), 241-250. doi:10.1207/s15326934crj1204_2

World Health Organization (2014). *Mental health: a state of well-being*. Získáno 5. ledna 2016 z http://www.who.int/features/factfiles/mental_health/en/

Wubbenhorst, T. M. (1994). Personality Characteristics of Music Educators and Performers. *Psychology of Music*, 22(1), 63-74. doi: 10.1177/0305735694221006

Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů. In *Sbírka zákonů České republiky* (2008), 4826-4904. Získáno 2. března 2016 z <http://www.msmt.cz/dokumenty/uplne-zneni-zakona-c-561-2004-sb>

ABSTRAKT DIPLOMOVÉ PRÁCE

Název práce: Osobnost, životní spokojenost a vztah k oboru u studentů vybraných hudebních oborů na konzervatoři

Autor práce: Kateřina Zachová

Vedoucí práce: PhDr. Marie Marečková, Ph.D.

Počet stran a znaků: 65, 122 377

Počet příloh: 6

Počet titulů použité literatury: 51

Abstrakt:

Práce pojednává o studentech hudby a zpěvu na konzervatoři, jejich vztahu k oboru a nástroji a o souvislostech těchto vztahů s životní spokojeností. Zaměřuje se také na vybrané osobnostní charakteristiky této skupiny studentů a jejich odlišnosti oproti studentům jiných středních škol. Z výsledků prvního dílčího výzkumu, prováděného na vzorku 140 studentů hudby a zpěvu na konzervatoři, vyplývá, že vztah k oboru slabě pozitivně koreluje se vztahem k nástroji; dále, že jak vztah k oboru, tak vztah k nástroji slabě pozitivně koreluje s celkovou životní spokojeností. Spokojenost s vlastní osobou vykazuje slabou pozitivní korelaci pouze se vztahem k oboru, se vztahem k nástroji jako předmětu nikoli. Druhý dílčí výzkum, realizovaný na vzorku 571 studentů konzervatoří a jiných středních škol, ukazuje, že studenti hudby a zpěvu na konzervatoři dosahují oproti studentům jiných středních škol v rámci NEO pětifaktorového osobnostního inventáře vyšších skóre na škále neuroticismu a škále svědomitosti.

Klíčová slova: student konzervatoře, hudebník, hudební nástroj, vztah k oboru, životní spokojenost

ABSTRACT OF THESIS

Title: Personality, well-being and relation to the field of study in students of chosen music subjects on conservatory

Author: Kateřina Zachová

Supervisor: PhDr. Marie Marečková, Ph.D.

Number of pages and characters: 65, 122 377

Number of appendices: 6

Number of references: 51

Abstract :

The thesis deals with conservatory music students, their relation to their field of study and to the musical instrument and also connections between these relations and the students' well-being. It focuses also on chosen personality characteristics of these students and their differences when compared to students of other high schools. The results of the first sub-research (N=140 music students of conservatory) show that there is weak positive correlation between the relation to the field of study and the relation to the musical instrument; the relation to the field of study and also the relation to the musical instrument weakly positively correlates with general well-being. Well-being connected with an own person of a musician weakly positively correlates only with the relation to the field of study, not with the relation to the musical instrument. The results of the second sub-research (N=571 students of conservatories and other high schools) show that music students of conservatory reach within the NEO Five-Factor Inventory higher scores on the scales of neuroticism and conscientiousness when compared to students of other high schools.

Key words: student of conservatory, musician, musical instrument, relation to the field of study, well-being

PŘÍLOHY

Seznam příloh

Příloha 1: Formulář zadání bakalářské diplomové práce

Příloha 2: Charakteristiky jednotlivých osobnostních dimenzí zjišťovaných NEO
pětifaktorovým osobnostním inventářem

Příloha 3: Dotazník vlastní konstrukce

Příloha 4: Zpráva pro ředitele Konzervatoře Evangelické akademie v Olomouci

Příloha 5: Seznam škol, které se účastnily výzkumu Mgr. Františka Večeře

Příloha 6: Ukázky odpovědí respondentů

Příloha 1: Formulář zadání bakalářské diplomové práce

Univerzita Palackého v Olomouci
Filozofická fakulta
Akademický rok: 2014/2015

Studijní program: Psychologie
Forma: Prezenční
Obor/komb.: Psychologie (PCH)

Podklad pro zadání BAKALÁŘSKÉ práce studenta

PŘEDKLÁDÁ:	ADRESA	OSOBNÍ ČÍSLO
ZACHOVÁ Kateřina	Pyšel 40, Pyšel	F13728

TÉMA ČESKY:

Vybrané psychologické aspekty studia u žáků Konzervatoře Evangelické akademie v Olomouci

NÁZEV ANGLICKY:

Selected Psychological Aspects of Students' Studies at Conservatory of Evangelic Academy in Olomouc

VEDOUcí PRÁCE:

PhDr. Marie Marečková, Ph.D. - HUM

ZÁSADY PRO VYPRACOVÁNÍ:

- 1) Postup dle pokynů uvedených v Manuálu pro psaní diplomových prací na Katedře psychologie FF UP V Olomouci (Kolařík a kol., 2013)
- 2) Rešerše relevantní české i zahraniční literatury
- 3) Zpracování teoretické části (se zaměřením mj. na životní spokojenost žáků a vztah žáků k hudbě a nástroji)
- 4) Příprava kvantitativního výzkumu
- 5) Realizace výzkumu podle předem stanovené baterie dotazníků
- 6) Analýza dotazníků, interpretace výsledků
- 7) Závěr a souhrn

SEZNAM DOPORUČENÉ LITERATURY:

- Ferjenčík, J. (2010). Úvod do metodologie psychologického výzkumu. Praha: Portál.
Franěk, M. (2005). Hudební psychologie. Praha: Karolinum.
Holas, M. (2013). Psychologie hudby v profesionální hudební výchově. Praha: Nakladatelství Akademie múzických umění.
Kulka, J. (2008). Psychologie umění. Praha: Grada.
Sedlák, F., Váňová, H. (2013). Hudební psychologie pro učitele. Praha: Karolinum.
Sloboda, J. (2005). Exploring the musical mind. New York: Oxford University Press.

Podpis studenta:

.....

Datum: 24.11.2014

Podpis vedoucího práce:

.....

Datum: 27.11.2014

Příloha 2: Charakteristiky jednotlivých osobnostních dimenzí zjišťovaných NEO pětifaktorovým osobnostním inventářem (Pervin, 1993, in Hřebíčková & Urbánek, 2001)

NEUROTICISMUS - cílí na zjištění míry přizpůsobení nebo emocionální nestability, neuroticismu. Rozlišuje osoby, které jsou náchylné k psychickému vyčerpání, od těch, kteří jsou vůči němu rezistentní a vyrovnaní. Jedinec s vysokým skórem neuroticismu je napjatý, neklidný, nejistý, nervózní a labilní, zatímco jedinec s nízkým skórem na této škále je klidný, vyrovnaný, stabilní, sebejistý a uvolněný.

EXTRAVERZE - zkoumá kvalitu a kvantitu interakcí jedince s ostatními lidmi, aktivační úroveň a potřebu stimulace. Lidé s vysokým skórem na této škále jsou aktivní, povídaví, optimističtí a orientovaní na ostatní jedince. Naproti tomu jedinci s nízkým skórem v rámci této škály jsou tiší, uzavření, vážní a orientovaní na úkoly.

OTEVŘENOST VŮČI ZKUŠENOSTI - cílí na například na zjištění toho, do jaké míry jedinec aktivně vyhledává nové zážitky. Jedinci s vysokým skórem na této škále jsou zvědaví, tvořiví a originální, mají všestranné zájmy. Osoby s nízkým skórem jsou spíše konvenční a konzervativní a jejich zájmy jsou užšího zaměření.

PŘÍVĚTIVOST - charakterizuje interpersonální chování v myšlenkách, pocitech i aktivních činech, a to v rozmezí od soucítění až po nepřátelskost. Lidé s vysokým skórem v přívětivosti jsou dobrosrdeční, laskaví a pomáhající. Jedinci s nízkým skórem na této škále jsou spíše cyničtí, bezcitní, podezíraví a nespolupracující.

SVĚDOMITOST - zkoumá úroveň jedince při organizaci, motivaci a vytrvalosti chování, které je zaměřeno na cíl. Lidé s vysokým skórem na škále svědomitosti jsou spolehliví, pracovití, přesní až puntičkářští a na sebe samé nároční. Lidé s nízkým skórem na této škále jsou spíše líní, nedbalí, lhostejní a bez vůle, avšak více požitkářští.

Příloha 3: Dotazník vlastní konstrukce

Univerzita Palackého
v Olomouci

Vybrané psychologické aspekty studia

Dotazník pro žáky Konzervatoře Evangelické akademie v Olomouci

Olomouc 2015

Dobrý den,

máte před sebou soubor dotazníků, o jehož vyplnění Vás prosím. Získané poznatky využiji pro praktickou část své bakalářské práce, která se zabývá psychologickými aspekty studia u žáků olomoucké konzervatoře.

Účast na studii je dobrovolná, pokud z nějakého důvodu nebudete chtít ve vyplňování dotazníku pokračovat, můžete kdykoliv odstoupit.

Dotazník je anonymní, proto nikde nevypisujte své jméno či příjmení.

V případě zájmu o další informace ohledně výzkumu se na mě neváhejte obrátit na email zachka@seznam.cz.

Předem Vám děkuji za spolupráci.

Kateřina Zachová

Pokyny k vyplňování dotazníku:

Pokud není uvedeno jinak, Vámi vybranou odpověď označte křížkem:

Pokud budete chtít změnit odpověď, správný čtvereček zaškrtněte a zakroužkujte:

Pokud budete chtít změnit odpověď podruhé, správný čtvereček zaškrtněte, zakroužkujte a podtrhněte:

1. ČÁST - ÚVODNÍ OTÁZKY

Datum _____

1. **Vaš kód:** (První dvě písmena jména Vaší matky, poslední dvě číslice Vašeho telefonního čísla, první dvě písmena jména Vašeho otce a číslo označující datum dne, kolikátého jste se narodil.)

<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>
----------------------	----------------------	----------------------	----------------------	----------------------	----------------------	----------------------	----------------------

2. **Pohlaví:** (Zaškrtněte jedno okénko)

1 Muž   2 Žena

3. **Věk:** (Vypíšte číslovkou do okénka)

4. **Ročník konzervatoře:** (Zaškrtněte jedno okénko)

1.   2.   3.   4.   5.   6.

5. **Hlavní obor studia:** (Vypíšte na připravenou linku - např. klavír / fagot / zpěv...)

_____

2. ČÁST
VZTAH K OBORU - oddíl A

6. Kolik let hraje(te) celkově na nástroj, který studujete na konzervatoři jako hlavní obor/Kolik let se celkově věnujete zpěvu pod odborným vedením?

(Vypíšte číslovkou do okénka)

---

7. Hraje(te) (hrál(a) jste někdy) ještě na nějaký (jiný) hudební nástroj (nástroje)/Věnujete se zpěvu pod odborným vedením? (např. v ZUŠ) (Zaškrtněte jedno okénko)

1 **Ano - upřesněte** *(Vypíšte, čemu se věnujete, na jaké nástroje hraje(te))*

2 **Ne**

---

8. Hraje (hrál) někdo z Vaší rodiny na nějaký hudební nástroj (nástroje)/Věnuje se někdo z Vaší rodiny zpěvu pod odborným vedením? (např. v ZUŠ, na konzervatoři)

(Zaškrtněte jedno okénko a pokud odpovíte ano, vyberte i odpovídající možnosti a zaškrtněte okénka u nich)

1 **Ano - kdo?** *(Zaškrtněte všechny pravdivě následující možnosti)*

1a **Otec**

1b **Matka**

1c **Jeden sourozenec**

1d **Dva sourozenci**

1e **Tři sourozenci**

1f **Čtyři sourozenci**

1g **Dědeček (z otcovy strany)**

1h **Babička (z otcovy strany)**

1i **Dědeček (z matčiny strany)**

1j **Babička (z matčiny strany)**

1k **Někdo jiný, další - např. strýc, sestřenice...**

(Vypíšte na linku)

2 **Ne**

---

9. Obor, který nyní studujete na konzervatoři, jste si v dětství vybral(a) sám (sama)?

(Zaškrtněte jedno okénko)

1 **Ano, sám (sama)**

2 **Ne, s výběrem mi pomáhali např. rodiče, přátelé, učitelé...**

3 **Nevzpomínám si, nejsem si jistý**

---

10. Kolik hodin v jednotlivých dnech v týdnu průměrně strávíte hraním na nástroj/ zpěvem? (Vypíšte do tabulky počet hodin k odpovídajícím dnům v týdnu)

Po	Út	St	Čt	Pá	So	Ne

VZTAH K OBORU - oddíl B

Instrukce k položkám 11-25:

Vyjádřete míru souhlasu s následujícími výroky: (U každé položky zaškrtněte vždy jedno okénko)

	Rozhodně necouhlasím	Spíše necouh.	Nevím (něco mezi tím)	Spíše souh.	Rozhodně souhlasím
	1	2	3	4	5
11. Hra na nástroj/zpěv mi pomáhá vyjádřit, kdo jsem.	☐	☐	☐	☐	☐
12. Svůj nástroj/zpěv nesnažím.	☐	☐	☐	☐	☐
13. Když hraji/zpívám, necítím mezi sebou a nástrojem/zpěvem žádné propojení.	☐	☐	☐	☐	☐
14. Teprve když můžu hrát na nástroj/zpívat, cítím se úplně.	☐	☐	☐	☐	☐
15. S nástrojem/š hlasem zažívám porozumění.	☐	☐	☐	☐	☐
16. Když hraji/zpívám, cítím, že s nástrojem/š zpěvem tvoříme neoddělitelný celek.	☐	☐	☐	☐	☐
17. Nástroj/hlas nechávám v zanedbaném stavu.	☐	☐	☐	☐	☐
18. Svůj každodenní život si bez hry na nástroj/bez zpívání nedovedu představit.	☐	☐	☐	☐	☐
19. Hra na nástroj/zpěv mě naplňuje.	☐	☐	☐	☐	☐
20. Bez hry na nástroj/bez zpěvu bych se klidně obešel.	☐	☐	☐	☐	☐
21. O nástroj/š hlas starostlivě pečuji.	☐	☐	☐	☐	☐
22. Hraji/zpívám rád.	☐	☐	☐	☐	☐
23. Když nemůžu hrát na nástroj/zpívat, vnímám to tak, jako by mě kus chyběl.	☐	☐	☐	☐	☐
24. Nástroj/zpěv nijak nesouvisí s tím, kým jsem.	☐	☐	☐	☐	☐
25. Nástroj/zpěv je pro mě zdrojem inspirace.	☐	☐	☐	☐	☐

Pokud je vaším hlavním oborem studia ZPĚV, přeskočte prosím následující část dotazníku (Vztah ke svému vlastnímu nástroji - položky 26-35) a pokračujte až OTÁZKOU 36.

V ostatních případech pokračujte ke 3. části.

3. ČÁST
VZTAH KE SVÉMU VLASTNÍMU NÁSTROJI (k předmětu)

26. Je nástroj, na který nyní nejvíce hrajete, Vaš vlastní? (Zaškrtněte jedno okénko)

1 Ano

2 Ne

Následující položky se týkají nástroje, který Vy sami považujete za Váš vlastní.

Instrukce k položkám 27-35:

Vyjadřete míru souhlasu s následujícími výroky: (U každé položky zaškrtněte vždy jedno okénko)

	Rozhodně nesouhlasím	Spíše nesouhl.	Nevím (něco mezi tím)	Spíše souhl.	Rozhodně souhlasím
	1	2	3	4	5
27. Když na můj nástroj hraje někdo jiný než já, tak mi to vadí.	☐	☐	☐	☐	☐
28. Můj nástroj oslovuji přezdívkou.	☐	☐	☐	☐	☐
29. Rozlišuji, jestli je můj nástroj "ona" nebo "on".	☐	☐	☐	☐	☐
30. Hlas mého vlastního nástroje je pro mě nezaměnitelný.	☐	☐	☐	☐	☐
31. Můj vlastní nástroj se mi na pohled líbí.	☐	☐	☐	☐	☐
32. Svůj vlastní nástroj bez problémů komukoli půjčím.	☐	☐	☐	☐	☐
33. Když se mému vlastnímu nástroji něco stane, trpím.	☐	☐	☐	☐	☐
34. Nikdy mě nenapadlo můj nástroj pojmenovat.	☐	☐	☐	☐	☐
35. Svého vlastního nástroje si vážím.	☐	☐	☐	☐	☐

36. Popište prosím jednou až dvěma větami, co pro Vás znamená hra na nástroj/zpěv.

(Vypíšte na připravené linky)

Zpráva o výzkumu na KEA v Olomouci - jaro 2015

Dotazníkové šetření na KEA probíhalo v rozmezí 16. 3. 2015 - 22.4. 2015 jako součást praktické části k bakalářské práci s názvem Vybrané psychologické aspekty studia u žáků na Konzervatoři Evangelické akademie v Olomouci.

Z celkového počtu 114 studentů se výzkumu zúčastnilo a dotazníky odevzdalo 60 studentů, což přibližně odpovídá polovině zkoumané populace. Respondenti vyplňovali soubor dotazníků (dotazník vlastní konstrukce zkoumající vztah k oboru a nástroji, mírně upravený Dotazník životní spokojenosti a NEO pětifaktorový osobnostní inventář mapující pět dimenzí osobnosti). Respondenti byli informováni o účelu šetření a ujistěni o anonymitě a dobrovolnosti účasti.

Pro účely spojené se zakázkou vedení školy tato zpráva přináší výsledky ze dvou oddílů upraveného Dotazníku životní spokojenosti, a to konkrétně z oddílů VZDĚLÁVÁNÍ A BUDOUCÍ ZAMĚSTNÁNÍ a STUDIUM.

Co se týká výhledů v oboru, studenti vykazují spíše spokojenost. Ohledně otázky jistoty budoucnosti v zaměstnání výsledky průzkumu ukazují spíše na mírnou nespokojenost. S vlastními úspěchy v oboru, možnostmi rozvoje v oboru či s vlastním nadáním pro daný obor je velká většina studentů spokojená. S pestrostí, kterou studovaný obor poskytuje, jsou nespokojeni pouze čtyři studenti. Výsledky v otázce na školní povinnosti a zátěž odpovídají normálnímu rozložení.

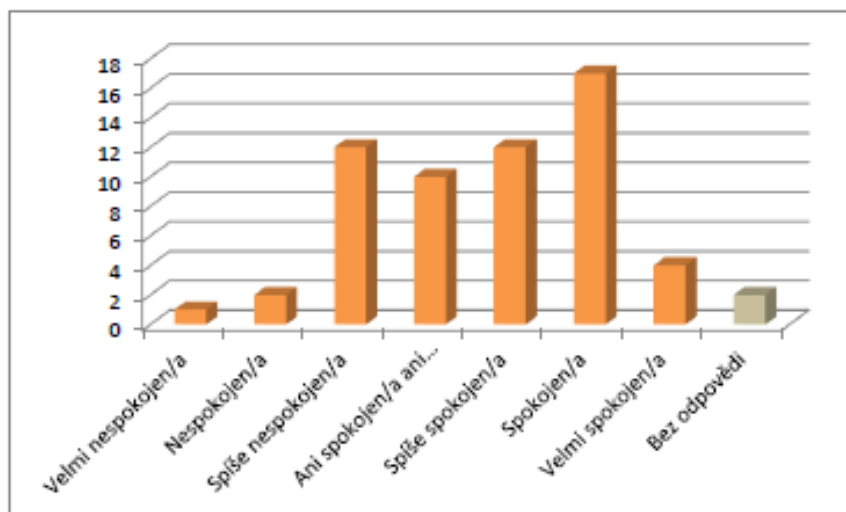
Se svým postavením ve třídě a na škole, stejně tak jako s celkovou atmosférou na KEA, jsou studenti spíše spokojeni. Podobný postoj vyjadřují i v otázce týkající se rozvržení studia. Výsledky u otázky týkající se vedení školy a filozofie vzdělávání odpovídají normálnímu rozložení. Ohledně vyučujících hlavního oboru vykazují spokojenost téměř všichni studenti, spíše spokojeni jsou i s přístupem ostatních vyučujících.

Podrobné výsledky s grafickým znázorněním jsou k nahlédnutí níže.

- oddíl 1)

VZDĚLÁVÁNÍ A BUDOUCÍ ZAMĚSTNÁNÍ

Se svými výhledy v oboru jsem...	
Velmi nespokojen/a	1
Nespokojen/a	2
Spíše nespokojen/a	12
Ani spokojen/a ani nespokojen/a	10
Spíše spokojen/a	12
Spokojen/a	17
Velmi spokojen/a	4
Bez odpovědi	2

Pro ilustraci uvádíme pouze jednu položku z výsledné zprávy, podobně však byly zpracovány i všechny ostatní.

Příloha 5: Seznam škol, které se účastnily výzkumu Mgr. Františka Večeře

Střední odborná škola služeb Olomouc

Střední zemědělská škola Olomouc

Střední odborné učiliště polygrafické Olomouc

Střední odborné učiliště obchodní a služeb Olomouc

Střední zdravotnická škola Emanuela Pöttinga Olomouc

Obchodní akademie Olomouc

Střední průmyslová strojnická Praha

Škola Františka Křížíka Praha

Střední průmyslová škola technologie masa Praha

Střední pedagogická škola Beroun

Střední odborná škola Beroun

Gymnasium Václava Hraběte Hořovice

Příloha 6: Ukázky odpovědí respondentů na položku *"Popište prosím jednou až dvěma větami, co pro Vás znamená hra na nástroj/zpěv."*

MA83JA31: *"Zpěv je pro mě velice důležitý. A nejen zpěv, ale i hudba jako celek. Ráda předávám své vědomosti a dovednosti druhým."*

MA46JI03: *"Housle dokáží vyjádřit výborně lidské emoce, a protože můj zpěv není moc dobrý, vyjadřuji hudební myšlenky houslemi. Teď je to pro mě už neodmyslitelný projev."*

MA92JA08: *"Životní naplnění + pocit svobody"*

HM54JM20: *"Možnost vyjádření toho, čeho nejsem schopna slovy, neoddělitelná část mého já"*

AL77JI24: *"Práce, zábava, překonávání sama sebe, radost, naplnění."*

SV01JI15: *"Jisté naplnění a překračování vlastních možností. Je to pro mne výzva, kterou se snažím zvládnout co nejlépe."*

PA00MA17: *"Úžasný pocit z vydařeného koncertu. A pocit být čím dál lepší ve svém oboru, snažit se."*

MI94ST26: *"Hra na nástroj je pro mě každodenní radostí. Život bez něj si nedokážu představit."*

IV25JA26: *"Je to pro mě nejlepší způsob jak vyjádřit své pocity, vydat ze sebe energii a kreativitu, ukázat světu kdo opravdu jsem uvnitř a moci se hráním i uklidnit."*

JI01KA10: *"Možnost projevit své pravé já. Ukázat své city, emoce a předávat tak radost druhým lidem."*

LI49VÍ04: *"Zklidnění reality, koncentrace, uvolnění, radost a poznání."*

PA63DA09: *"Vždy, když mám špatnou náladu tak si zahraju a jsem víc v klidu, zapomenou na všechno okolo. Miluju svůj nástroj."*

PE69DA22: *"Naplněním nejen fyzické, emoční, ale i duchovní. Zpěv mě učí, jak správně se vyjadřovat a předávat své emoce posluchačům."*

JA83TO30: *"Znamená pro mne osvobození a klid, něco, u čeho můžu na hodně věcí zapomenout. Je to jako zavřít se do vlastního domku, do kterého ostatní mohou nahlížet jen oknem - vědět, že je to uvnitř krásné, ale tak nějak si nemocť sáhnout."*

IV57RE09: *"Je to inspirace, zábava... Něco, čemu se chci věnovat."*